

У Коломиї відбулося урочисте відкриття барельєфа письменнику Роману Іваничуку

Ольга РУДАНЕЦЬ,
просвітянка, заслужена працівниця
культури України, м. Коломия

Повернення

“Кожна людина проходить через три виміри: народження, життя і смерть. Та є ще вимір четвертий – пам’ять. Та заслуговує на неї лише той, хто взяв участь у борні за свободу, яка є найвищою метою кожного живущого на землі”.

(Іваничук Р. Присутність відсутніх. – Львів: “Піраміда”, 2014, с. 131).

27 травня 2024 року, в день свого 95-річчя, повернувся до своєї Альма-матер для вічної присутності в її історії один із найсвітліших українських письменників, який за життя став класиком, лауреат Державної премії ім. Тараса Шевченка, державний і громадський діяч, Герой України Роман Іваничук. Його скульптурний барельєф цього дня було урочисто відкрито на фасаді Коломийського ліцею № 1 (колишньої гімназії), де з 1942 по 1947 роки навчався майбутній геніальний романист і звідки розпочав свої “мандрівки вольні і невольні” в захопленні, надзвичайно плодотворі і водночас тернисті подорожі лабіринтами української історії і літератури.

Ця мандрівка тривалістю в життя підносила його до вершин прекрасного письменства, занурювала в найпотемніші сховки репресованої, обкраденої, правдивої української історії, яка відкривала перед ним свої таємниці і митарства. Володіючи історичною достовірністю і багатоманітною художньою уявою, письменник оживляв її сторінки доба за добою, пласт за пластом, аби донести до нас відмітено від намулу окупаційних нашарувань і цілісною після численних кастрацій і переписувань. Але куди б його не закидала доля, він завжди залишався сином своєї землі, тої невеликої закутки на поме-

жів’ї Гуцульщини і Покуття, звідки ця мандрівка починалася.

Роман Іваничук до кінця залишався вірним і відданим сином вітцівської землі і підтримував щонайтісніші зв’язки з Коломиєю і Коломиїщиною, рідною школою і гімназією, Коломийським театром і Коломийською громадою. Кожну нову книжку найперше привозив до Коломиї. Тут відбувались його авторські та ювілейні вечори.

“Я встиг за своє творче життя побачити півсвіту, якщо не більше, але кращого міста, ніж Коломия, і кращого краю, ніж Покуття, столицею якого вона вважається, ніде не зустрічав – певне, через те, що вони мені рідні.

А може, не лише тому... Повірте хоча би одну назву міста, яка була б гніздом цілого ряду словотвору: коломийка – пісня, коломийка – танець, коломийка – річка, що впадає в Прут, коломийка – шалений до поту рух, коломийка – потяг, який курсував колись центром міста і т. д., і т. п.

А ще Коломия – один із важливих культурних центрів України, що його обрав для своєї діяльності Іван Франко; в Коломиї 1848 року отець Іван Озаркевич заснував перший у Галичині театр; Коломию прославив учений Володимир Кобринський, який заклав тут унікальний музей “Гуцульщина”; для фотомитців учителем художньої фотографії був знаменитий майстер Франц Кіблер; кожен освічений галичанин має у своїй домашній бібліотеці книги коломийських видавців Якова Оренштайна та Михайла Бойчука; у Коломиї вчилися Василь Стефаник, Лесь Мартович, Марко Черемшина; в залі Ко-

ломийської Ощадної каси читав свого безсмертного “Мойсея” Іван Франко...

І має Коломия ратушу, яку видно на всю околицю, а коломийською червоною черепицею покриті хати Іспаса, Мишина, Уторопів, Вербіжа – і коли якийсь гість із чужих країв гляне з підкосівських висот на ці неймовірно мальовничі села, то ніяк не може повірити, що то не декорація...

І є в Коломиї аж дві гімназії. Одна – сучасна, а друга, яка й донині гімназією називається, стала Першою середньою школою. Саме в цій гімназії вчилися колись в одному класі ми з Дмитром Павличком”. (Роман Іваничук. *Понад Прутом моя Коломия*. Львів, 2010, с. 5-6).

І він повернувся до своєї Альма-матер зі своїх мандрівок вольних і невольних, щоб вклонитися кожному, хто завдяки його невтомному перу долав разом із ним круті перевали письменницького творива, воскресав з його пам’яті живими образами літературних героїв, знаходив своє увічнення на сторінках його книг; вклонитися містові його юності, яке формувало його світогляд і цінності, життєві принципи і громадянську позицію; і, водночас, стати поведирем для всіх тих, хто буде приходити до цієї школи і розпочинати від тої невмирущої спадщини, що творили всі покоління її випускників свої мандрівки стежками власних долі.

“Блукаючи Торговицею, я на якийсь час забув про святе кредо реаліста: не губися у спогадах про славне минуле, намагайся думати про славне сьогодні... Однак я дякую долі за таку забудькуватість, бо якби не вона, то чи нагадав би я

Продовження на стор. 8

ІГОР ЗОЦ

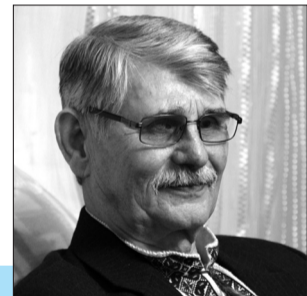
2

АНАТОЛІЙ ЗАГНІТКО

3

МИХАЙЛО КОСІВ

10

ПЕРЕДПЛАТА—2024

Тижневик “Слово Протівіми” (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях “Укрпошти” за допомогою “Каталогу видань України” на 2024 рік (стор. 24).

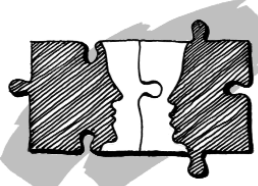
Вартість є такою:

1 міс. — 60 грн.

3 міс. — 180 грн.

6 міс. — 360 грн.

Будьмо, друзі, разом!

Ігор ЗОЦ

Забгато пошани не буває

Не встиг як слід втішитися новиною, що в Києві хочуть встановити меморіальну дошку і бюст поету й дисиденту Василю Стусу біля будинку, де він жив, як вигулькнула інформація, що й в Ірпені має з'явитися меморіальна дошка видатному шістдесятнику. Як тут не порадіти! Шоправда, спостережливі люди можуть зауважити, що 15 років тому гранітний пам'ятник поету в Святошинському районі вже постав на місці будинку, де жив поет із дружиною і сином у 60-70-х роках минулого століття, тож тепер, виходить, їх буде два! Нехай і так!

Приміром, у нині прифронтовому Краматорську не тільки вулицю перейменували, а й встановили одразу два пам'ятники Василеві Стусу, причому в один рік. Так, у місті, де поет був колись лише проїздом, перший пам'ятник постав 15 липня 2021 року в центрі Краматорська. Ініціатором став клуб підприємців цього міста, а меценатами виступили місцеві промисловці Ірина та Володимир Сергієнки (завод “Донмет”).

Пам'ятник розташований на перетині вулиць Дружби та Василя Стуса. Він складається з арки, на якій вигравіювані уривки віршів поета, та металевої дошки: на її лицьовій стороні – портрет Стуса, на тильній – цитата “Народе мій, до тебе я ще верну, як в смерті обернуся до життя”. Автори скульптурної композиції – заслужений художник України, скульптор В'ячеслав Гутиря і художник Сергій Друзьяка.

“Уві сні до мене прийшла ця композиція. Ідея така: творчість у людини світла, а життя важке було. Ми знаємо, тому біле та чорне”, – розповів скульптур В'ячеслав Гутиря.

“Він герой. Герої – це ті, хто борються за свободу, більше того, він віддав життя за свободу”, – наголосив підприємець Володимир Сергієнко.

Тоді ж у Краматорську встановили пам'ятну дошку на будівлі школи № 8, що здобула статус економічно-гуманітарного ліцею і яку назвали на честь Василя Стуса. А 1 вересня 2021 р. на території цього навчального закладу урочисто відкрили новий пам'ятник поету-дисиденту. Так за пів року до повномасштабного вторгнення рашистів Краматорськ став першим і єдиним містом Донеччини, де вшанували В. Стуса в камені.

Варто нагадати, що цієї весни виповнилося рівно десять років, як частину Донецької області було захоплено рашистами і вони зробили все, щоб знищити саму пам'ять про видатного українця. Так, у перший же рік проголошення так званої днр з фасаду філологічного факультету Донецького університету було

Під час презентації спецвипуску журналу, присвяченого Василеві Стусу

збито барельєф Василя Стуса, який закінчив цей виш у 1959 р. Це була головна пам'ятка про поета в місті, влада якого двадцять років опиралася достойно пошануванню видатного українця. За панування проросійських регіоналів усі спроби української громадськості Донеччини надати ім'я поета національному університету чи бодай перейменувати вулицю Чуваську, де жила родина Стусів, на ім'я Героя України були марними. Так само влада не дозволяла встановити погруддя поета біля вишу чи назвати скверик Стусовим. Відомий у світі поет на своїй малій батьківщині і справді був заборонений!

Революція Гідності змінила ситуацію в країні, і влада в Донецьку повернулася до чутивлої теми навесні 2014 р. Пресслужба міськради повідомила, що донецькі скульптори запропонували 19 проєктів пам'ятника поету, який буде встановлено напроти головного корпусу Донецького національного університету. Вибрати найкращий із проєктів пропонувалося самим містянам шляхом голосування на сайті. Серед варіантів були як традиційні погруддя, так і доволі незвичайні варіанти з ґратами і змученими фігурами, які символізують важку долю поета. Міськрада заявила, що сподівається на допомогу з фінансуванням від успішних випускників Донецького університету – натак на олігарха Ріната Ахметова?

Про те, чи були щирими наміри підтримати український вектор розвитку, свідчить заява міського голови, що учивчат не тільки Стуса, але й Єсеніна до Дня слов'янської писемності. Яким боком той поет до Донецька – невідомо, але одвічне бажання

чимось догодити, прогнутися перед московією було, певно, в крові тієї влади.

Між тим, ця інформація з'явилася тоді, коли до захоплення проросійськими бойовиками міськради, облради, обласної державної адміністрації та управління СБУ залишалися лічені дні! Владу захопили бандформування, і вже влітку та сама міська влада голосувала за пам'ятник “Беркуту”, потім пішли бронзові мотороли, гіві, захарченки та інші пройдисвіти. Після цього перейменування площі Конституції в імені Нурмагомеда Нурмагомеда – російського вбивці – вже не дивувало. В окуповані території прийшов Мордор...

Не зовсім локальна історія

Проте повернімося до постаті поета, який і зараз цікавий молодим українцям. Пересвідчився в цьому, коли в один із весняних вечорів потрапив на презентацію журналу “Локальна історія”, присвяченого Василеві Стусу. Захід відбувався в приміщенні однієї з популярних київських книгарень, де не було жодного вільного місця – весь простір заповнили юні поціновувачі творчості поета. У руках багатьох попри недешеву ціну – презентаційний номер видання.

Варто зазначити, що створення спецвипуску про поета-дисидента ініціював та підтримав Благодійний фонд “МХП – Громаді” 2023 року Фонд допоміг із реконструкцією музею Василя Стуса в Рахнівці, що на Вінниччині: встановили стелажі для розміщення експонатів, закупили техніку. Команду “МХП – Громаді” вразила історія директора закладу – 94-річного Дмитра Омелянчука. Він 27 років присвятив музею: власноруч збирав цінні ек-

спонати, шукав видання книг і переклади творів поета, спілкувався з родиною Стусів.

“Восени 2023-го ми вирішили зафільмувати спогади Дмитра Омелянчука про Стуса й створили документальний ролик з його спогадами та розповіддю про те, як це – керувати маленьким локальним музеєм. Згодом ця ініціатива масштабувалась у спецвипуск журналу про поета. Ми зрозуміли, що життєпис Василя Стуса мало досліджений у Рахнівці, як і замало фактів про значення та вплив його творчості на українську культуру і її становлення. Тому звернулися з пропозицією спільного проєкту до редакції “Локальної історії”, яка зуміла якнайкраще втілити нашу ідею в новому журналі”, – розповіла присутній директорка Благодійного фонду “МХП – Громаді” Тетяна Волочай. До речі, вона пообіцяла коштом фонду направити спецвипуск про Стуса в бібліотеки всіх 15 областей, де працює “МХП – Громаді”.

Є в журналі інтерв'ю із сином

поета Дмитром Васильовичем під назвою “Ненайкращий син, ненайкращий батько”, є розповідь про київські місяці, які пам'ятають Стуса, історія про те, яким було його перебування в таборі в Приураллі. Одна з родзенок спецвипуску – нотатки поета Олеся Ільченка, який допомагав французькому славісту Жоржу Ніва перекладати поезію українця.

Є спогади старшої сестри Марії, яка під час презентації додала емоцій до написаного. “Василь всім горів. За що не взявся – все зробить, будь-якій справі віддавався з усією душею”, – згадує Марія Стус.

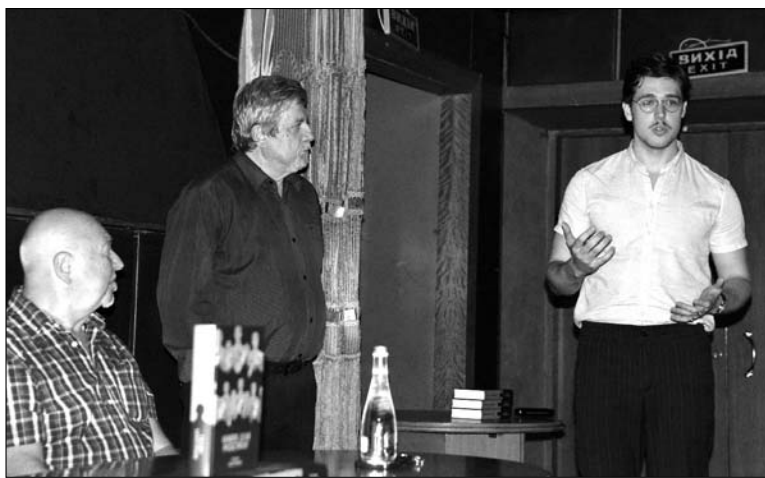
Змушеній виїхати з окупованого рашистами Донецька в 2014 році Марії Семенівні важко було говорити про життя в Сталіно, бо випробування минулих літ повернулися через десятиліття... Сестра поета певним чином доповнила зміст журналу фактами про донецький період у житті брата: дитинство, юність і навчання в Сталіно.

Між тим, ніби лишилися за кадром спецвипуску короткі, але насичені подіями періоди практики в Мар'їнському районі, вчителювання в Горлівці, роботи літературатором в російськомовній газеті “Соціалістичний Донбас”. А ще ж були поезії, які Стусу вдалося друкувати в обласній “Радянській Донеччині” і кількох місцевих газетах двох найсхідніших областей. Про це, маю надію, ще буде написано.

Наприклад, я долучив би до спецвипуску розповідь про донецьких побратимів поета, які не зрадили свого друга, не відвернулися, зберегли пам'ять про нього у своїх спогадах. Це Микола Колісник, Анатолій Лазоренко, Віктор Дідківський, Анатолій Денисович, Петро Бондарчук... Пошастило спілкуватися з цими світлими людьми зі Стусового кола, які в той чи інший спосіб наближали нашу Незалежність, – вони заслуговують вдячної пам'яті сучасників. І уваги та підтримки від влади – як же без неї!

Перший пам'ятник поету в Краматорську. 2021 р.

“Набої для розстрілу”

У столичному Будинку кіно відбулася презентація книжки “Набої для розстрілу” українського дисидента-політ'язня Гелія Снегір'ова. Це лірико-публицистична розвідка про сумнозвісну справу СБУ, за якою у квітні 1930 року тоталітарна більшовицька влада СРСР винесла вирок 45 українським інтелектуалам і таким злочинним способом позбавила голосу українське селянство за два роки до початку страшного Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. Під час презентації

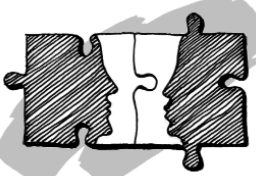
йшлося про “Розстріляне Відродження” трагічних 30-х та про “Задушене Відродження” 70-х минулого століття. Про катастрофічні уроки минулого, які тягнуться за нами ціле століття й наразі мають бути засвоєними, щоб вони більше ніколи не повторились!

Участь в обговоренні взяли: доктор історичних наук і науковий редактор книжки Юрій Шаповал, кінознавець Сергій Тримбач, режисерка, журналістка, кінокритикиня Альона Шилова. Також до обговорення про сумну долю автора книжки Гелія Снегір'ова в радянських застінках до-

лучились внуки Снегір'ова та присутні громадські активісти. Модерувала презентацію Богдана Неборак – журналістка та головна редакторка The Ukrainians. Організатором заходу виступило видавництво “Комора”, яке й видало вперше за три десятки років “Набої для розстрілу”.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

На фото: виступ внука Гелія Снегір'ова, ліворуч – доктор історичних наук і науковий редактор видання Юрій Шаповал та кінознавець Сергій Тримбач

Анатолій ЗАГНІТКО,
Ніна УРСАНІ

У слові тім – душевний трем

(за мотивами ІХ Відкритого міжрегіонального творчого конкурсу учнівської і студентської молоді "Слово у душі – душа у слові")

Незважаючи на жахливу війну, що понад десять років триває на теренах нашої Вітчизни, небо, сонце і земля продовжують вселяти в душі надію на мир, радість і довголіття. Ця світла мрія, попри все, з'являється та випротується в нашому житті буйним квітом у художньому слові. У цьому багато років переконується невтомне журі Відкритого міжрегіонального творчого конкурсу учнівської і студентської молоді "Слово у душі – душа у слові".

Конкурс проводить факультет філології, психології та іноземних мов Донецького національного університету імені Василя Стуса вже дев'ятий рік поспіль. У 2014 році прийшло чітке усвідомлення того, що потрібно підтримувати духовний зв'язок з рідною Донеччиною, відкривати для себе нові перспективи Східного Поділля. А оскільки слово нас об'єднує, то з'явилася ініціатива про проведення такого конкурсу.

Цього року учасникам були запропоновані номінації в поезії, прозі, драматургії, науково-пошуковій роботі, а з огляду на особливе зацікавлення жанром есе й тематикою війни з'явилися і відповідні номінації.

Вже в березні почали надходити перші роботи з Костянтинівки, Покровська, Краматорська, Торезька, Добропілля, Курахове, Дружківки, Вугледара, Словянська, а також творчі студіювання від учнів, які до повномасштабного вторгнення навчалися у школах Маріуполя, Бахмута, але лихоліття війни змусило їх звідти вийти.

Хотілося б відзначити всіх і кожного зокрема, розповісти світові про дитячі душі, сповнені болем за понівечені війною дитинство та юність, але й не позбавлені натхнення й віри. Тому ми відкрили на офіційній сторінці у фейсбуці факультету філології, психології та іноземних мов із промовистою назвою "Слово" цільний блок із найменням: "Наші відкриття Відкритого міжрегіонального творчого конкурсу учнівської і студентської молоді "Слово у душі – душа у слові", у межах якого друкували найкращі роботи учасників. Тоді ж з'явився задум про те, як ще можна було б відзначити і школу, подаючи принаймні фотографію навчального закладу, проте з болем виявили, що частина з них збереглися, на жаль, лише на світлинах, розміщених на сайтах шкіл, а приміщення були розбомблені під час бойових дій. Справді: десь там було село чи містечко, а в ньому – рідна й дорога школа зі своїми традиціями, історією, а тепер віртуальна реальність збирає звідусіль сучасних вихованців, які не плачуть, а виборюють право бути нацією зі своєю тисячолітньою культурою, вірою.

Активними учасниками конкурсу стали і представники від освітніх закладів Тульчина, Жмеринки, Шаргорода – рідного тепер для Донецького національного університету імені Василя Стуса Поділля.

Принагідно конкурсу привідкрив і різні форми творчої роботи учителів української мови та літератури з учнями, що засвідчує, зокрема, написання екологічної казки учнями 6 класу Новомиколаївської філії Олександрівського ліцею Черкаської селищної ради Краматорського району Донецької області під керівництвом Наталії Шнурко; створення напрочуд цікавих творчих робіт учнями 3 класу Навчально-виховного комплексу "Ліцей із загальноосвітньою школою І–ІІІ ступенів" Костянтинівської міської ради Донецької області під керівництвом Світлани Коваленко; науково-дослідницька робота учнів 8 класу Загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 9 Покровської міської ради Донецької області під керівництвом Галини Кіри.

Очевидно, що такий неординарний підхід виформовує у школярів надзвичайно глибокий інтерес до свого краю, історії народу, традицій односельців, любов до українського слова, його багатства, спонукає проникати в глибини творчих пошуків майстрів художнього слова, привідкривати для себе нові світи. Яскравим доказом цьому може слугувати історія вступу на освітню програму "Українська мова та література" ДонНУ імені Василя Стуса Юрія

Прокопенка, студента, який завершує цього літа вже 3-й курс, адже він взяв участь у конкурсі одразу у трьох номінаціях в контексті осмислення творчості Тараса Шевченка.

Порадували учасники конкурсу й особливим інтересом до окремих жанрів, з-поміж яких трапляються пошуки в царині оповідання, есе, казки, портретного нариса, а також нариса з поетичними вкрапленнями, коміксу. До цього варто додати несподівані пошуки учасників конкурсу через синтез візуального та звукового, графічного й малярського, що підтвердили студіювання з відеоматеріалами, поезії, оздоблені напрочуд промовистими малюнками. Таким чином, наша творча молодь проілюструвала свої різнобічні таланти, що дає підстави радіти й пишатися.

Вразили цього року учасники в номінації "Поезія", серед них – Таїсія Тихонова зі збіркою "Стежками душі" й прийшла до рими". Юна поетеса розмірковує про силу художнього слова:

*Я хотіла б намалювати вечір,
В якому нема болу і страждань,
Де опустивши втомлені плечі,
Смукот розіб'ється, як криштал.*

Залюбленість у природу, вміння побачити й відчути цей прекрасний світ спостерігаємо в поетичних пошуках наймолодшої учасниці – учениці 2 класу Тарасівської гімназії Тульчинської міської ради Вінницької області Тетяни Коблик у вірші "Струмочок":

*Біжить струмочок навесні,
з квітками розмовляє:
– Ой, як же хочеться мені
із вами аж до раю.*

Картини прекрасної природи, затьмарені війною та болем, часто трапляються у творчих роботах учасників конкурсу, зокрема в поезії учениці загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 3 Покровської міської ради Донецької області Кристини Походун:

*Як хочеться помилуватися красою
Світанку мирного у рідному краю.
Та все ущент зруйновано війною,
Проклятим ворогом спотворено в рідлію.*

Переможцями в номінації "Поезія" стали: Таїсія Тихонова (перше місце), Кристина Панько та Софія Нечай (розділили друге місце), а Юрій Прокопенко, Карина Лашко, Артем Кулініч вибороли третє місце.

Чи не найбільш яскраво, на наш погляд, виявили себе цьогоріч юні таланти в номінації "Проза". Серед численних учасників варто виокремити оповідання "Гнілі вишні" Олександра Колтипіна, присвячене трагічному Голокосту, який пережила Україна у 1933 році, яке посіло перше місце. Особливо цікавим є оповідання "Останній шлях" учениці 8-Б класу Дружківської міської ради Донецької області Анастасії Ковальчук (друге місце). Юна письменниця зуміла створити оповідання в оповіданні, поєднуючи народну легенду про Смерть та подаючи цей самий образ у сучасних реаліях – дівчина в білому Морена, з планшетом, що привозить душу загиблого воїна до коханої, аби він дізнався про своє про-

довження, адже кохана дівчина чекає народження сина. Тому рід патріотів неперервний, як неперервна історія України.

Третє місце виборола цікава творча спроба – оповідання за мотивами реальних подій Дарини Ліценко "Місто святої Марії" про п'ятнадцятирічного хлопчика Давида, якому вдалося вибратися з оточеного Маріуполя. Цей твір вразив журі своєю фрагментарністю, уривчастістю, де кожна частина присвячена окремому моменту в житті героя: розбитий будинок, смерть батька, бомбардування, втеча: "Вони бігли. Сорокарічна Роза тікала від смерті разом із синами. В руках теплі куртки, в хлопці по рюкзаку на плечах, а очі ніби миготіли від шукатурки".

Переможцями в номінації "Творча робота на тему війни та єднання у сучасній Україні" стали: Діана Турочек, Владислав Дмитрук та Вероніка Пригара. Номінантка, що стала абсолютним переможцем, Дарина Турочек вразила своїм шоденним, у якому розповіла і про рідну Новоукраїнку – "степову перлину обпаленою війною Донбасу", і про зміни в житті односельців та однокласників після 24 лютого 2022 року, коли все перекреслила війна, і про історії випускників Новоукраїнської школи. Враження, немов перегортаєш сторінки життєпису, важкого, скривавленого, але не втраченого, адже все зберегло пам'ять...

У контексті цієї номінації вирізняється відеоролик Владислава Дмитрука "Моя Україна", побудований і змонтований на основі авторської поезії.

Як свідчать художні роботи, подані на конкурс, війна вразила до глибини душі кожного з них. Ця тема червоною ниткою пройшла в кожній номінації, не оминула й есе, де особливої уваги заслуговують студіювання Поліни Пазюри, Юрія Прокопенка та Олени Дячук, які й стали переможцями.

Юна авторка Поліна Пазюра, яка посіла перше місце, пише про те, що вже третій рік переживає уся Україна: "Вночі час-то прокидаюся не від гучних пісень, не від поганого сну. Це знову війна заглянула холодним поглядом до моєї хати, чуя гучне грюкання й важке її дихання. Сну як не було. Я швидко зіскакую з теплої ліжка, сідаю в коридорі, поряд тато. Ми так сидимо майже три години, а повітряна тривога все ще триває! Чути вибухи... Страшно! Тато пригортає мене до себе, я відчуваю його тепло і, напевно, мені вже нічого не загрожує. Я, як маленьке налякане кошеня, тулюся до нього. Згадується мама. Вона, здавалося, вміла все. А побороти хворобу не змогла. Мамо, якби ти була поряд... Сльози течуть по щоках. Солоні й гіркі від болю".

Олена Дячук в есе "Місто Курахове" оспівала любов і біль за рідне місто, яке до війни славилися визначними пам'ятками, проте безліч із них було зруйновано (та й цієї миті руйнуються) під час війни. Можна висловити захоплення міркуваннями молодшої авторки, яка спонукає свого читача бути оптимістом, вірити у справедливість, у перемогу добра над злом: "Все це треба пережити, побороти ворогів і зрадників, не втрачати надію і силу духу! І все буде

Ніна Урсані

добре, бо любов до рідної землі здолає всі негаразди. Наше коріння – в цій землі. Тільки тут ми – це ми".

З-поміж робіт, присвячених темі війни, варто згадати нарис про легендарного Героя України, командира батальйону "Вовки Да Вінчі" – Дмитра Коцюбайла, який написала Орина Кочерова. Ці розмисли цінні тим, що юна письменниця спробувала описати загиблого героя як мужню людину, з різними переживаннями та мріями. Ми спостерігаємо процес естетизації героїв нашого трагічного часу через призму художнього слова: "Це величезна втрата для України, невимовний біль кожного українця, який не можливо передати словами! Дуже важко втрачати наших Героїв. Немає таких слів, аби зменшити біль. Кажуть, час лікує. Але це не так. Біль у серці залишається до кінця життя і не можливо змиритися із втратою. Україна пам'ятає Дмитра Коцюбайла як символ боротьби за свободу і незалежність. Його портрет – це портрет справжнього героя, який завжди буде відзначатися в історії як один із найяскравіших прикладів самовідданості і патріотизму".

У межах конкурсу відчутним був своєрідний зріп пам'яті, коли сучасне дещо заступає минуле, але минуле в сьогоденні осмислюване зовсім по-іншому. Перебіг конкурсу засвідчив: творчі пошуки юних авторів, написані під час війни та написані нею, адже саме в них зафіксовано найпоетичніші порухи душі. З-поміж рядків прочитуються глибока шана й неймовірна вдячність героям-захисникам нашої держави.

Дитяча Муза поспішає за грайливим сонячним зайчиком, поринає в ніжному квіт під небесною блакиттю, що над земною красою, але й не відстає від українського воїна на полі бою, чатує та вболіває за нього. Тут Смерть не страшна баба з кошою, а юна дівчина у білих шатах, що скошує траву, щоб воїнові було легше добратися до Раю.

Тут грають барвами скорботи кожен день цієї трагічної війни, тут по-новому звучить назва, дана греками-переселенцями у 1779 році, і "Маріанополем" – стає містом Святої Марії, Святої, що тисячі разів возносилася на небеса, бо десяткам тисяч душ потрібно було покидати спалені будівлі Маріуполя та відправлятися на Небесну дорогу.

Мотив далекої дороги часто трапляється в художніх творах нашого конкурсу: дорога волі з Маріуполя, дорога до небес, дорога серед поля бою, і дорога Надії, як у Владислава Дмитрука:

*Вже пора підійматись на ноги!
Вже пора розпростерти і крила,
І летіти на вільні дороги...
І летіти, бо скресла вже крига!
А ми – діти твої, Україно,
Допоможемо в майбутнє принести
Лише квіти і геть без полину,
Що отрує всю Батьківщину.*

Широ сподіваємося (ба більше – віримо, бо переконані в цьому!), що ці рядки стануть пророчими і, як багато інших прекрасних миттеостей, створених і оприлюднених за дев'ять років в межах цього конкурсу, ввійдуть в історію Донецького національного університету імені Василя Стуса, історію нескореної Донеччини й уже рідного для нас Подільського краю, стануть яскравими джерелами про кроки нашого поступу до перемоги, а також яскравим згустком пам'яті про ці трагічні дні. Студіювання учасників конкурсу обов'язково ще прочитаємо під мирним небом, і слово відізнається у душі, а душа – у слові.

Гостомель. Шістнадцять днів останньої війни

Продовження.

Початок у ч. 22–23 за 2024 р.

Сергій

8 березня 2022 р. Вчора з дня і всю минулу ніч – сильні артобстріли. Хата труситься. Але до цього вже звикли. Інша серйозна біда: зник газ! Та і як йому було не зникнути, коли місця живого ніде немає. Чи газогін десь перебили, чи газорозподільна підстанція якась вибухнула? Доведеться все-таки лаштувати мангал. Приготуємо їжі трохи є, але ж треба й суп якийсь зварити. Чи просто води закип'ятити. З усіх “зручностей” залишилася лише вода в колодязі. Завтра готуватиму мангал. Щоправда, доведеться соватися у дворі по холоду, а в мене все частіше підскакує температура. Застуда? Втома? Нирка дає про себе знати? Невідомо. Та й хто це визначить? Лікарі не з'явилися (звідки їм взятися?), а я не медик. Взагалі нікого тут немає – ні рятувальників, ні пожежників, ні ремонтних служб, ні аптек, ні магазинів...

8 березня 2022 р. Ми все ще живі. І Проня жива. Ледь ходить. Годуємо раз на день. Сумна, здивована, пригнічена. Якщо навіть уявити, що ми могли б звідси виїхати, то забрати її з собою просто неможливо. Велика, важка, майже нерухома.

8 березня 2022 р. Щось треба робити з дверима. Зараз піду.

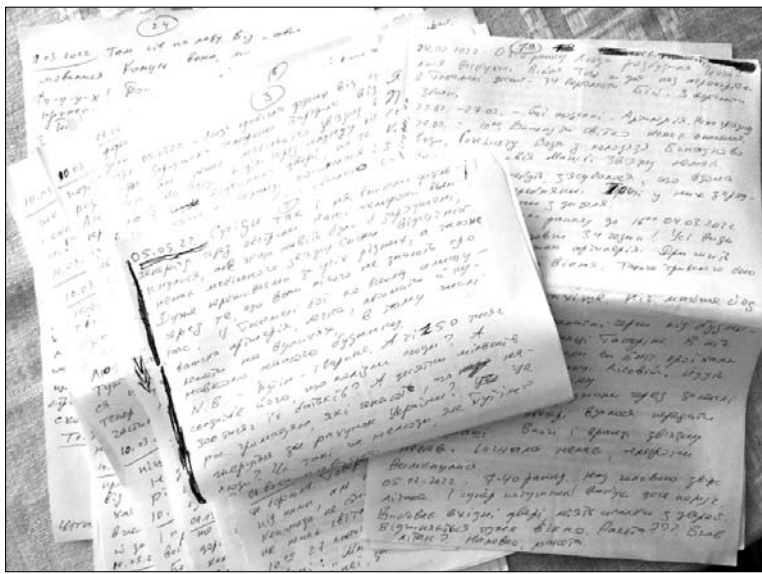
Прийшов. Взяв у сараї інструменти, рейки, брусочки. Забив розкурочений одвірочок, щоб хоч за щось чіплявся замок. Він нічого не захистить, але тепер двері, вирвані вибухом, можна зачинити. Добре, що не зірвало з петель, а то б я їх просто не зміг знову нависити в таких умовах. А ще знадвору прилаштував гачок, щоб, виходячи у двір, накинути його і не морочитися з ключем і замком.

8 березня 2022 р. Сусідка розповіла. Рашолоюджери ходили під багатоповерхівками, які ще не встигли самі ж і розбомбити. Носили жінкам подарунки на 8 березня – галетне печиво, яке поцупили з наших же магазинів. Вітали с...ки: “Вот, девочки, возьмите. Поздравляем с праздником. А то же вам, может, и покушать нечего?”. Щоб ваші жінки з голоду подохли, неандертальці ср...ні!

8 березня 2022 р. Піду до сусідів. Віднесу компот – Люда зварила із сушки, коли ще був газ. І сушені ягоди лимонника понесу. Кажуть, вони нормалізують тиск. Батько колись привіз із Луганська, з нашої дачі, лимонник і розсадив у нашому дворі в Гостомелі. У 2014 році наш дачний будиночок, який я з батьками зводив майже десять років, під Луганськом зруйнували рашисти снарядом, коли стріляли з Росовської області, захоплюючи Донбас. Тепер ось руйнують наш дім тут, під Києвом. Хоч батьки цього не бачать. Бо точно б не пережили...

8 березня 2022 р. Страшенно гнітить відсутність інформації. Не знаємо нічого про Україну. Навіть про сусідні села. Не знаємо нічого про рідних і друзів. Це страшніше, ніж артобстріли. Тяжче, набагато тяжче.

8 березня 2022 р. З чого все починалося? Та з тих самих “референдумів” про ЛиНиРи-

Рукопис, який ми зберегли

ДиНиРи. І про статус Криму. Тоді ті референдисти дали Раші привід залізти на нашу землю. А от тепер ті ЛиНиРи-ДиНиРи звернулися до пуйла “по допомогу” і знову дали привід розпочати жахливу криваву війну.

Ті самі “наші” готували війну, коли верещали “путінпамагі!” Звичайно, за участі продажних “вождів”, які готували масштабне вторгнення в Україну. Так ніхто з них за це і не відповів.

8 березня 2022 р. Сходив до сусідів П. Люда раніше пекла їм дві хлібинки. Ще коли газ був. Живі! Віддав. Сусідам тим будемо вдячні, поки й ми самі по землі ходимо. Стільки вони нам допомагали й допомагають! У них зірвало вибухом майже всю вагонку. Хата стоїть обдірана. Таке й за мирного часу було б непросто відремонтувати, а тепер... Сусіди сказали, що вчора потвори знову лазили по домах. Завітали й до них. Ще раз обшукували. Нас чомусь обминули, але з автоматами нишпорили у дворі.

Близько 11:00 кілька разів вибухнуло поруч дуже сильно. Побігли дивитися у вікна, Люда побачила у сусідів дим. Злякались: невже вони горять? Виявилось, що син хазяїна мангал розпалив. Варили кашу у дворі.

9 березня 2022 р. У сусідів є льох. Коли гатять вже зовсім нестерпно, вони там ховаються. Але як влучить напрямку, то й льох не врятує. У нас його зовсім немає. Як буде, так і буде.

9 березня 2022 р. 14 днів війни. Вчора знову було гаряче. Ми вже дійшли до того стану, коли сон може здолати навіть під потужну артилерійську канонаду. Але сон нетривалий. Втім, під час короткої тиші взагалі не вдається заснути, бо чекаєш ще потужнішого удару.

Виходив погодувати Проню. Сумує за нами, бо не дає стрілянина довго нам ходити у дворі. А в хату вона й раніше не заходила, хоч ти її силою тягли.

9 березня 2022 р. Лаштував мангал, переніс на більш безпечне, як мені здається, місце. Обклам всередині вогнетривкою цеглою, щоб краще трималося тепло. Може, щось і зваримо. Є ще крупа, макарони. Ну, і вода в колодязі...

Поки ходив навколо мангала, побачив ще одну нашу сусідку – Валю. Приблизно одного зі мною віку жінка. Поруч з нею по вулиці – сусідка Ніна, після інсульту, погано почувається, багато що забуває. Валя мені жаліється:

“Сиділи в Ніні в погребі. І мій собака з нами. Вийшла на хвилину додому, а вона зачинила хвіртку зсередини й загубила ключ. І каже, що це я зробила. Тепер я тут, а Ніна з моїм собакою у себе, зачінена у дворі. І як я туди потраплю до них? Та ще й гатять з гармат увесь час”.

Пішов я в сарай, взяв інструменти, обійшов по вулиці до Валі. Вирівав шматок парканної сітки між її двором і двором Ніні. Тепер можуть ходити напрямку, а не через вулицю.

Дізнався також, що вчора, поки Валя й Ніна сиділи в льосі, прийшли до них потвори з обшукком. Ніхто не відчиняв, то вони побігли тіткам вікна і нишпорили по їхніх хатах. У Валі ще й танком повалили паркан і бетонний електричний стовп, який упав просто на дах її хати.

Коли прийшов до Валі у двір, побачив навпроти її обійстя ще одну спалену хату. Чи були там люди – ніхто не знає. Ось так тварюки прийшли нам “допомагати”! Щоб там усі ваші ізби погоріли й щоб ви ніколи не відбудувались!..

Приніс із колодязя води. Люда щодня має посуд, щоб не нажити ще й якоїсь інфекції. Хоча що там того посуду? Наїдків же особливих немає. Що робити, коли будемо живі, а харчі зовсім закінчатся, – невідомо.

Все ще нічого не знаємо про події. Де наші, де чужинці? Іноді

лише вдається дізнатися, що діється у найближчих сусідів. Але віримо, що наші громлять неандертальців.

9 березня 2022 р. Якимось дивом від сина прийшла СМС-ка. Начебто на рівні президента обговорюється можливість створення “зеленого коридору” для вивезення мешканців Гостомеля – однієї з найгарячіших точок в Україні. А ще дізналися від сусідів, яким вдалося послухати радіо, що Зеленський підписав указ про присвоєння Гостомелю звання “Місто-герой”. Напевно, так і є. І справжні герої – наші вояки. Та й серед мешканців – голодних і холодних – жодного разу не було паніки.

9 березня 2022 р. Осколки і якісь уламки били по хаті. Дивом скла у вікнах ще ціле. У дворі скалки каменю, яким у нас викладено доріжку від хвіртки до дому. Біло й по тому каменю, виходить.

9 березня 2022 р. Хтось вночі знову ходив у нашому дворі. Щоб не відчинялися хвіртки вибуховими хвилями, я знизу до них прив'язав целілини. А хвіртки відчинено. Мирні наші цього б не робили. Значить, знову потвори лазили напряму через наше обійстя.

На нашій вулиці багато капітальних цегляних парканів навколо будинків. Тварюки їх ламають, заїжджаючи танками у двори. Ховаються з доріг, с...ки. Днями вони з автоматів на тих стовпах, що вціліли, порозстрілювали контактні коробки нашого інтернет-провайдерів. Щоб ми не відновили інтернет-зв'язок. Оце так “з мирними вони не воюють”.

Вдень відносно тихо. Головна подія – оголошили в Гостомелі “зелений коридор”. Інформацію про це розносять люди від двору до двору. Жінок і дітей пообіцяли вивезти. Тепер передають одне одному, що перший конвой тварюки не пропустили. Близько 12-ї години я практично виштовхав Люду з хати, щоб спробувала виїхати другим ешелон. Сильно плакала, не хотіла йти. Наводжу аргументи: “Мужиків все одно не випустять. Окрім того, якщо розділимося, є шанс вижити бодай одному з нас”.

Силоміць навів на неї рюк-

зачок, тильнув у руки пляшку води. Сказав, що люблю її, попросив подбати про дітей і онуків. Під грюкіт канонади пішла, плачучи. Молюся за неї. Переконаю сам себе, що ще побачимося.

9 березня 2022 р. Вечір. Від Люди жодних звісток. Вже картаю себе за те, що примусив її йти, адже рашомонголи беруть заручників, розстрілюють беззбройних людей. Людо, виїдь! Або повернись до хати живою!

10 березня 2022 р. Не спав усю ніч. Ходжу по хаті. Всюди стрілянина. 7:30 ранку. Від Люди немає звісток. Божеволю.

10 березня 2022 р. Дивом додзвонився до сина. Він повідомляє: “Мама прислала СМС-ку. Пише, що вони в безпеці”. Може, просто заспокоює? Але якщо має в руках телефон, значить, не в полоні й не в заручниках. Тримаю в кишені український молитовник, подарований багато років тому моїм другом – Сергієм Чирковим. Читаю молитви.

10 березня 2022 р. Пригадав. Якоюсь Люда каже: “Ось зараз відчиняться двері, увійдуть наші солдати і скажуть, що нас звільнено”. Так і має бути, Людо. І так буде!

10 березня 2022 р. Люда так плакала, коли йшла... Рветься все в мені на частини. Знову додзвонився Андрієві. Він каже, що Люда жива. Поки що не вдалося виїхати, але буде нова спроба. Якщо не вдасться і цього разу, як вона йтиме додому? Стріляють. І раптом потрапить на очі акомусь нелюдові рашистському?

10 березня 2022 р. Ночував у сусідів П. Не можу залишатися один. Здається, не витримаю очікування. Почуваюся кепсько. Температура. Застуда? Чи дає запалення нирка?

Близько 16-ї години. Загавкали собаки. Люда заходить у двір до сусідів! Біжу їй назустріч...

P. S. Не буду переказувати всіх поневірянь Люди. Коли ми вже були в евакуації, вона сама все описала. Просто даю їй текст:

“Дехто запитував, чому люди з Гостомеля не користуються “зеленим коридором”. Мовляв, “надо же просто вийти и йти к автобусам”.

9 березня я вийшла й пішла. Чоловік виштовхав у спину – як

Гостомель. Фото з відкритих джерел

би я не кричала й не голосила. Попереджали, що чоловіків можуть не випустити, а Сергій до всього ще й хворий, ледь пересувався... Але змушена була погодитися, коли зрозуміла: маю донести до наших Сергієві хронологічні записи. Тепер я знаю, що то була хвилинка слабкості, яку я б ніколи в житті собі не пробачила і жити б з тим не змогла. А тоді разом із кількома сотнями людей обійшла двічі майже весь Гостомель і побачила те, чого за два тижні життя на підлозі в кухні уявити не могла. Робити знімки — смертельно небезпечно, телефони у нас забирали в першу чергу. Я свій примудрилася зберегти (бо орки — суцільно тупі валянки), але заряду вже не було.

Мені той день, вочевидь, був даний для того, аби я це побачила. Після принизливих знущань щодо зміни місця евакуації (люди з малими дітьми на руках, а також старі й немічні, вимушено бігли 10-кілометрові марафони з однієї точки містечка до іншої, аби за дві-три-чотири години очікування вчергове почути, що автобуси якщо й пропустять, то не сюди — причини, версії, плітки ходили різні) стало зрозуміло, що перший морозний вечір та ніч під час комендантської години ми всі (близько 300 людей) проведемо, скоріш за все, просто неба. Частина мешканців була у власних автомобілях, і їм вже можна було, певно, позаздрити, бо, наприклад, сусідська родина, з якою ми йшли разом, — три жінки й дівчинка, 1 рік 8 місяців, — вискочили в чому були після двотижневого безперервного життя в підвалі, без світла, опалення й води, без харчування для малечі... На одній з дівчаток взагалі була легенька куртка поверх піжами... Але частину з нас врятувало від нічної заметлі укриття, про яке мало хто знав, але пошепки люди переказували, куди треба рухатися. Колись це буде окрема історія, не можемо поки що про це говорити.

Найстрашніша мить — коли я в рюкзаку не знайшла Сергієвих записів! Загубити їх я не могла, скоріш за все він забув (не встиг) їх мені покласти. У тому бункері ми зовсім не чули вибухів, до яких вже й звикли рівно як за 14 днів — перший розбудив мене 24 лютого плюс-мінус о 4-й ранку... А тепер вже 9 березня. Ніч я не спала. На ранок мала зробити вибір — залишитися в бункері й волонтерити, бо там купа людей, що потребують опіки й допомоги, або пробиратися додому. Одній мені не пройти. Це близько 10 кілометрів по відкритій місцевості. Про зниклих чи вбитих одинаків та розстріляні машини з родинами я за ніч дізналася — за край сприйняття, усвідомлення...

Але з 10-ї ранку нас знову почали фарширувати обіцянками про автобуси. І вони справді були — 50 автобусів на Стоянці, але орки всіяло блокували евакуацію, пояснюючи небезпечкою замінюванню по трасі. Після 13:30 нашу величезну групу підперли орки на БТРах, мовчки направили автомати (мирних — певно, близько 500 людей). Утворилася тиснява, люди побігли у внутрішні двори...

Хтось мав зв'язок з організаторами евакуації, і нас знову зорієнтували йти зворотнім шляхом — на площу до складової, який вшент згорів напередодні (диміло три дні). І це був вихід для мене, бо значна частина людей погодилися на цей маршрут, хоч і не дуже сподіваючись на автобуси. Проте

багатьом ближче до домівок. Не одна я вирішила повернутися.

До хати я дісталася о 16:00. Про зустріч з чоловіком не розповідалому. Єдине — про записи. Вони просто вислизнули на підлогу, коли Сергій намагався покласти їх мені до рюкзака, але ми цього не помітили. За пів години у мене раптом з'явився зв'язок і прийшло повідомлення, що мої супутники сіли в автобус, який підібрав людей буквально в 600 метрах від нашого будинку, і що ми можемо ще встигнути. Але на ті 600 метрів вже не було сил не тільки у хворого чоловіка, а й у мене. Подвійний марш-кидок у незручному взутті й одязі під неочікувано морозним і сильним вітром був неможливим. Губи потріскалися, вся мокра, на підощвах — водянки. Йти не можу. У хаті мінусова температура. Світла, газу нема давно. Залишилися ночувати у сусідів. Це взагалі героїчна родина. (Про них — окремо). У них залишився туристичний прилад, на якому можна було заварити чай та каву...

Наступного дня до нас прийшла звістка, що автобуси ще раз будуть ближче до нашої сторони — біля Гуманітарного інституту. І хоча ми вже все обговорили з чоловіком — що залишаємося й нікуди не йдемо, 11 березня я сказала те, що привиділося мені ще в ніч на 25 лютого: “Бери отой свій інвалідний візок, кладемо рюкзак і йдемо. У нас є година”. З онуками до того місця я дісталася прогулянковими кроками за 35-40 хвилин.

— Людо, ти жартуєш?
— Ні! Не буде автобусів — повернемося.

Ми дійшли. Більше ніж за годину. Кинули все, що було. Із собою інвалідний візок, два рюкзаки, пляшка води... Хату навіть не замикали. Просто накинули гачок”.

P. S. Повернуся до своїх записів.

11 березня 2022 р. Погодував Проню, долив їй води. Послухав канонаду. Ми вже навчилися розрізняти, де постріл-вихід, а де вибух після пострілу, так званий “приход”. Деяким снарядам я дав свої назви. “Шипелки” — ті, що летять над самою хатою і зловісно роблять “ш-ш-ш-ш-ш”. “Бики” — дуже потужні. Відчувається, як спочатку “густішає” і наче напружується повітря, а потім потужний “бах!” Трясється хата, відчиняються в кімнатах внутрішні двері, дрижить скло. Багато й дрібнішої артилерії, а танковий постріл взагалі вважається несуттєвою дрібницею, не кажучи вже про зенітки, автомати й кулемети.

11 березня 2022 р. Згадав, що 9 травня на раші вулицями їздили машини з написами “на Берлін” і “можем повторить”. Та вони за 16 днів не змогли остаточно взяти селище Гостомель і пройти через нього на пряму на Київ. Хоча й десант кидали, і багатокілометрові колони техніки тягли, і били з усіх артилерійських стволів. Яке “повторить”? Яке “на Берлін”? Хрен вам, потвори!

11 березня 2022 р. Сидимо в хаті у П. У них тепліше. Вулицею йдуть дві рашистські вантажівки під тентами. Сподіваюся, везуть свою дохлятину.

11 березня 2022 р. Люда каже: “Збираймося. Бери візочок”. За десять хвилин переглядаємо рюкзаки: документи, трохи білизни, найдорожчі фотографії, пляшка води. Беремо так, щоб

фізично мали змогу дійти до місця збору автобусів. Сусіди П. відмовляються їхати. Душа за них болить. Даємо їм трохи продуктів, що залишилися, і приготувану раніше їжу для Проні. Прощаємося з нашою собачкою. Прошу у неї вибачення. Сльози на очах... Зачиняю хату на гачок. Там все нажито за 20 років. Ми вирушаємо...

11 березня 2022 р. Ми йдемо. Згорілі хати, повалені стовпи, роздовбана дорога. Людей не видно. Ігнорують над головою артилерія. Ледь штовхаю той візочок перед собою. У мене температура. Люда вмовляє: “Відпочинь хвилинку. І йдемо. Ти зможеш. Ми зможемо!” На перехресті БМП рашистів. Кулемет спрямований на нас. А ось назустріч йдуть ще. Розглядають нас, але не стріляють, хоча до цього вбили багатьох.

11 березня 2022 р. Ми дійшли до місця збору. Автобусів багато. Окремо — велика колона приватних автобусів. Чоловікам в авто можна лише за кермом. Решта — жінки й діти. Паніки й тисняви немає, по черзі вантажать спочатку жінок і дітей. Потім — чоловіки. Мені пощастило опинитися в автобусі поруч із Людою. Інвалідний візок кидаю на вулиці. Розпорядник кричить: “Чий візочок? Заберіть!” У відповідь кажу: “Нехай лишається. Не хочу займати ним місце в автобусі”.

Години за півтори рушаємо. Місто Буча... Блокпости потвор. Їхня спалена техніка. Автоматні ки. І раптом — двоповерховий будиночок із табличкою “Людмила. Салон масажу”. І над ним — наш синьо-жовтий прапор. “Це на твою честь, Людо”, — кажу дружині.

Колона наша зупиняється. Бачимо, як з машини супроводження звірі виводять під автоматами співробітників Держзуби з надзвичайних ситуацій України. Ведуть до багатоповерхівки, де, мабуть, рашистський штаб. В автобусі западає моторошна тиша: чи пропустять? Хвилини за двадцять наших відпускають. Ідемо далі. Якби висадили, додому звіроти й б вже не дійшов.

11 березня 2022 р. Нашому водієві, поруч з яким сидимо, 63 роки. Мого віку. З першого дня війни за кермом шкільного автобуса. Перевозить біженців. Вдома хвора дружина, яка не може спуститися з четвертого поверху у двір. Водій спокійний, зосереджений. Розповідає, що, бувало, потвори зупиняли автобуси на багато годин, не випускаючи людей із дітьми навіть у туалет. Зникали безслідно частини колон з біженцями. Їх захоплювали рашомоголи.

Ідемо... На узбіччях кинуті людські сумки, рюкзаки, розчавлені танками дитячі візочки й велосипеди, розстріляні цивільні автівки. Людей, які були в автомобілях, вбивають, витягують з машин акумулятори.

І ось нарешті (!) наш блокпост. Наші. Ми їх побачили! “Дивись, Серьожа, у них навіть обличчя інші, людські” — каже Люда. Напевно, це тероборона. І зовсім молоді хлопці, і поважні чоловіки з сивими бородами.

11 березня 2022 р. Ми приїхали в Київ! Тут усіх пересаджують у міські автобуси. Відмовляємося від запропонованого обіду. Поспішаємо. На вокзалі — швидка перевірка документів. Квапимося до туалету. Через кілька хвилин оголошують посадку в поїзд на

Гостомель. Наслідки обстрілів російських злочинців. Фото з відкритих джерел

Львів. Ми встигли. Паніки й тисняви немає, люди допомагають одне одному.

Це звичайна електричка. Забита вшент. Місця сидячі, стоячі, проходи, тамбури... Все заповнене. Перегукуються люди, подають голос собаки й коту, яких змогли взяти із собою. Наша Пронечка залишилася. Вона вже майже не ходить, робить через силу лише кілька кроків. Ніяк не можна було забрати. Знаємо, що сусіди її не кинуть. Самі не пойдуть, а її нагодують і доглянуть...

Електричка тягнеться дуже повільно. Здогадуємося, що міняє й маршрут. Світла немає. Просяють не вмикати телефони. Це зрозуміло. З міркувань безпеки. Багато людей голодні. У багатьох немає води. У нас ще є з пів літра. Жіночка навпроти пропонує шматочок хліба. Ми відмовляємося, бо вона їде з сином — хлопчиком Михайликом років шести. Вони теж з Гостомеля. Пропонуємо їм воду, але в них ще є маленька пляшечка. Михайлик не вередує, витримує все стійко. У темряві намагається роздивлятися свою книжечку. Дітей взагалі не чути. Мужньо все переносять...

Темно. Тісно. На одній зі станцій заходять волонтерки. Пробитися до вагона не можуть. Передають з тамбурів бутерброди, воду. Люди беруть, ділять між собою. Ми за добу вперше поїли, долили грамів 200 води в нашу пляшку.

Чути чийсь голоси: “Владо, відгукнись! Мама шукає тебе! Владо, відгукнись!” Стає моторошно. Це ж загубилася десь дитинка. Сподіваємося, що вона в ешелоні, а не залишилася сама на вокзалі в Києві. Знайдися, Владо!

12 березня 2022 р. Помітили, що всюди на вільній території, окремо виділяють гостомельців. Їх першими запрошують на обід, на ночівлю. Ми вдячні цим людям.

12 березня 2022 р. Ми у Львові. Близько 6-ї ранку приїхали. Виходимо з електрички. І раптом мене “кидає” вбік. Враження, що

дрижить під ногами земля. Як під час арткибуху. Відчуваю, що впала. Так було, коли мене колись вдарив гіпертонічний криз. Аби лише не повторилося, бо тоді я в крашому випадку опинюся у львівській лікарні — без речей, брудний, смердючий. А в гіршому випадку...

Люда дає таблетки. Молоденька волонтерка допомагає дістатися медпункту. Пропонує викликати “швидку”. Я відмовляюся, бо, може, комусь потрібніше. Дитині, скажімо.

Помалу приходжу до тями. Люда десь знаходить пляшку води. Переходимо до невеликої кав'ярні, де нам знаходиться місце.

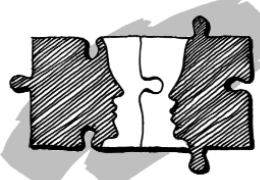
12 березня 2022 р., 9-та ранку. Ми в евакуації. Голі й босі. Але живі. Дивлюся на вулицю. Це якесь диво! Їздять автобуси й трамваї, працюють магазини, горить світло... Тут є все, як і до війни. Я помічаю, що вже за звичкою намагаюся схвати якомога далі телефонний апарат. А люди ходять по вулиці й говорять телефоном відкрито, не кричачись, не падаючи на землю під час вибухів. Так, вони говорять телефоном. І за це їх не розстрілюють. Це дивно.

Тепер для нас — вже дивно...

Я закінчив набирати раніше написаний текст 16 березня 2022 року. Чому ці нотатки назвав саме так? Гостомель — місце подій. Шістьнадцять днів, бо саме стільки ми жили під обстрілами й дивом вижили. А остання війна... Вірю, що після нашої перемоги вона для України буде останньою. А для звірів-рашистів вона стане останньою, бо нашу перемогу вони зустрінуть у могилах.

Замість останньої крапки. Ми вирішили додати до цих записів спогади, які Людмила зробила вже в евакуації. Спогади про те, що пережили ми й близькі нам люди. Отже...

Далі буде.

Історична правда:

Макаренко працював на “білу” росію і в НКВС

Начальниця управління за безпечення реалізації політики національної пам’яті в регіонах УІНП Олена Охрімчук, яка долучилася до круглого столу в Києва через відеозв’язок, розповіла про матеріали архівної справи МВС УРСР за № 2400. Згідно з матеріалами справи, Антон Макаренко з 1 липня 1935 року обіймав посаду помічника начальника відділу трудових колоній НКВС УРСР – начальника II відділення цього ж відділу. 14 липня 1936 року він подав рапорт на звільнення з НКВС УРСР. А з жовтня 1936 року виконував обов’язки керівника колонії НКВС № 5 у місті Бровари Київської області. Це зазначено у відповіді на запит УІНП від Департаменту з питань режимно-секретної діяльності Міністерства внутрішніх справ України.

Нагадаємо, що Експертна комісія УІНП – це консультативно-дорадчий орган при Українському інституті національної пам’яті. Вона складається з науковців, які представляють різні університети і наукові установи. У фаховому висновку Комісії зазначено: “відповідно до пункту 3 частини першої статті 1 Закону України “Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки”, радянськими органами державної безпеки є: Всеросійська надзвичайна комісія по боротьбі з контрреволюцією і саботажем, Всеукраїнська надзвичайна комісія для боротьби з контрреволюцією, спекуляцією, саботажем та службовими злочинами, Державне політичне управління, Об’єднане державне політичне управління, Народний комісаріат внутрішніх справ, Народний комісаріат державної безпеки, Міністерство державної безпеки, Комітет державної безпеки, їхні територіальні, функціональні, структурні підрозділи, а також безпосередньо підпорядковані цим органам бойові заводи, охорона (варта), війська або спеціальні частини.

Таким чином, Антон Макаренко – працівник радянських органів державної безпеки. Згідно з підпунктами “в”, “д”, “є” пункту 4 частини 1 статті 2 Закону України “Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів”, до символіки російської імперської політики належать, зокрема, й об’єкти, присвячені працівникам радянських органів державної безпеки всіх рівнів.

Професор, краєзнавець Леонід Булава, який ретельно вивчав в архівах життєвий шлях Макаренка в 1917–1920 роках, назвав його “талановитим пристосуванцем”. “Для Макаренка більшовицький режим створив можливість соціального ліфту, і він її використав. Макаренко служив режиму, у якого, між іншим, весь час був на гачку через білогвардійця – брата Віталія – та білогвардійські моменти своєї біографії”, – висловив думку пан Леонід. До речі, мало хто знає інформацію, яка прозвучала на зібранні: у період денікінської російської окупації Полтави Макаренко вірою і правдою служив білогвардійським загарбникам, працюючи директором полтавської школи № 2 імені генерал-губернатора Малоросії князя Куракіна; на цю посаду денікинці як прихильники “єдиної і неділимої

Довге прощання з минулим

“Співробітник НКВС, радянський педагог Антон Макаренко: публічний чи науковий і музейний простори?” – таку назву мав круглий стіл, який 13 червня провели Полтавська обласна військова адміністрація, Український інститут національної пам’яті (УІНП) та Полтавська академія неперервної освіти. На зібранні обговорили необхідність перейменування вулиць і навчальних закладів, а також демонтажу дошок і споруд звелічення (так званих пам’ятників) співробітника сталінського НКВС Антона Макаренка у межах виконання Закону України “Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів” та оприлюднили фаховий висновок Експертної комісії УІНП.

Модерував зібрання професор кафедри філософії та економіки освіти Полтавської академії неперервної освіти Віктор Стрельников.

росії” призначили Макаренка у вересні 1919 року.

Голова УІНП Антон Дробович на своїй сторінці у фейсбуці нагадав: “Макаренко був співробітником центрального республіканського апарату. І це було після Голодомору-генциду, відтак уже точно знав про “подвиги чекістів”. Сам факт добровільної служби в НКВД на штатних посадах передбачає за законом певну санкцію. Це як з гестапо. Людина могла там якусь не дуже злочинну роботу робити, але сам факт її добровільної приналежності до такої організації кидає тінь”.

Що слід усунути з публічного простору на Полтавщині

Перелік об’єктів топонімів, навчальних закладів та пам’ятників і пам’ятних знаків в Полтавській області, присвячених співробітнику НКВС Антону Макаренко у контексті їх належності до символіки російської імперської політики, оприлюднив ініціатор круглого столу, представник УІНП в Полтавській області Олег Пустовгар.

Перейменуванню підлягають 4 навчальних заклади й 4 об’єкти топонімів: Полтавський ліцей імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради; обласний коледж “Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка” Полтавської обласної ради; Кременчуцький професійний ліцей імені А. С. Макаренка; науковий ліцей “Політ” при обласному коледжі “Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка”; вулиці в Полтаві, Кременчуці; вулиця в селі Рокитне Омеляницької громади Кременчуцького району; провулок у Гребінці.

Демонтажу підлягають: дошка на фасаді будівлі Полтавського національного педагогічного університету по вулиці Остроградського у Полтаві; дошки на фасадах будівель Полтавського ліцею імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради, Кременчуцької гуманітарно-технологічної академії імені А. С. Макаренка” Полтавської обласної ради;

Кременчуцького професійного ліцею імені А. С. Макаренка; дошка на “будинку, в якому жив педагог та письменник А. С. Макаренко”; пам’ятник у місті Кременчуці по вулиці Макаренка; пам’ятник у Кременчуці по вулиці Петра, буд. 140; пам’ятник „Макаренко і діти”, м. Кременчук, вул. Валентини Фельдо, 33.

“Музеї Макаренка існують у Кременчуці, селі Ковалівка. Вони могли би стати просторами, куди буде переміщено з публічного простору згадані споруди звелічення діяча СРСР”, – висловив думку Олег Пустовгар.

Довідково. Антон Семенович Макаренко (1888–1939) – співробітник сталінського НКВС, радянський педагог, письменник. Родом із Білопілья на Сумщині. У 1917 році закінчив Полтавський учительський інститут. У 1920-х рр. організував і керував трудовою колонією імені Максима Горького, яка спершу розташовувалася в селі Ковалівці на Полтавщині, а згодом – у колишньому Курязькому Свято-Преображенському монастирі біля Харкова. Упродовж 1927–1932 років очолював Комуну імені Ф. Дзержинського в селищі Новий Харків. Від квітня 1932 до липня 1935-го – заступник начальника Комуни імені Ф. Дзержинського, керівник її навчально-педагогічної частини. Член Співки письменників СРСР, автор творів “Марш 30-го року” (1932), “Книга для батьків” (1937), “Прапори на баштах” (1938), “Лекції для батьків” (1940), “Педагогічна поема” (1933–1935). Помер у Москві у 1939 році.

Культ білогвардійця-енкавендиста затіняє педагогів-українофілів

“Культ Макаренка, що був сформований у СРСР, наче високий бур’ян, досі затіняє собою Григорія Ващенко і Софію Русову – видатних педагогів-українофілів, борців за незалежність України у XX столітті, життя і діяльність яких пов’язані з Полтавщиною. Скажімо, настав часвшанувати пам’ять Григорія Ващенко, концепція виховання та навчання якого була заснована не на “макаренківщині”, не на принципах приниження, побиття дітей і підлітків, промивання їм мізків у трудових коммунах НКВС, не на засадах непритаманного українцям колективізму. Навпаки, педагогіка Григорія Ващенко ґрунтувалася на

традиціях української нації та християнських цінностях”, – акцентував Олег Пустовгар.

Він також запропонував створити педагогічну лабораторію та музейний простір в історичному будинку, де мешкало подружжя Русових: “знакову для історії України будівлю поруч із Полтавським коледжем мистецтв імені Миколи Лисенка, неподалік згаданого будинку по вулиці Воскресенській узвіз треба терміново рятувати, бо перебуває у занедбаному стані. Саме у будинку засланого сюди російським царством подружжя українських просвітителів і патріотів Олександра та Софії Русових ідеолог українського націоналізму Микола Міхновський 19 лютого 1990 року виголосив маніфест “Самостійна Україна”. У ньому вперше із застосуванням юридичних постулатів аргументував необхідність побудови нашої незалежної держави, назвав головного її ворога – російський імперіалізм та закликав українців виборювати, у тому числі й зі зброєю в руках, “одну, єдину, неподільну, вільну, самостійну Україну від гір Карпатських аж по Кавказькі”.

А Софія Русова однією з перших в Україні створювала національну освіту, у період УНР очолювала дошкільний і позашкільний відділи Секретаріату освіти, втілювала гасло: “Українізація народної освіти, всіх її організацій”, співзасновниця Педагогічної Академії з підготовки вчителів українознавства”.

Педагогіка булінгу та ділвіщини?

Професор кафедри педагогічного майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету Андрій Ткаченко, директор Полтавського ліцею імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради Валерій Шульга, кандидат психологічних наук, викладач ПНПУ Володимир Моргун висвітлювали суттєвий, на їх думку, внесок Антона Макаренка в розвиток педагогічної науки в часи СРСР. Згадані науковці всерйоз пропонували не вилучати Макаренка з публічного простору. Водночас, як зазначила Олена Охрімчук, деколонізаційний закон не передбачає жодних винятків для назв географічних об’єктів, юридичних осіб та об’єктів права власності, а також пам’ятників і пам’ятних знаків, присвячених

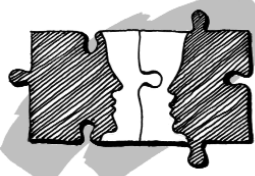
працівникам радянських органів державної безпеки всіх рівнів.

У дискусію з Ткаченком і Моргуном фахово вступив знайний краєзнавець, професор Леонід Булава, який наголосив на тому, що Експертний висновок УІНП ґрунтується на двох законах – деколонізаційному і деколонізаційному. “Заборонено називати вулиці, заклади, глорифікувати в пам’ятниках будь-яку особу, яка працювала в радянських репресивних органах без винятків аргументів на виправдання. Макаренко – працівник НКВС УРСР, який працював в його центральному апараті. Впадає у вічі, що педагоги – учасники дискусії старанно обходили цей факт, і намагалися акцентувати увагу на досягненнях А. С. Макаренка як педагога та на емоційно-ціннісних аспектах. На жаль, ці виступи були близькими до риторики радянського часу”, – наголосив Леонід Булава. Він додав: “Ніхто ж не забороняє вивчати і втілювати в сьогоденні педагогічну практику його напрацювання. Ніхто не накладає табу на ім’я Макаренка в науці, не шельмує його (як хотіли це піднести до аудиторії шановні “макаренкознавці”). Йдеться тільки про припинення глорифікації особи, яка служила чекістам. Макаренко як особистість і як практик – цікавий феномен. Але з нього зробили ікону комуністичного виховання. Від цього однобічного підходу варто вже відмовитися. Чекаємо від педагогів ПНПУ і НАПНУ корекції в підході до цієї персоналії як до ікони. Тільки правда. Тільки об’єктивність”.

Цитувалися уривки зі статті голови УІНП Антона Дробовича для інтернет-видання “Історична правда”: “донедавна було нормою педагогічного процесу не проблематизувати співпрацю Макаренка з репресивними органами (поза тим, що він працював у виправних закладах). І це при тому, що вивчаючи того ж Мартіна Гайдегера в рамках філософських курсів, ми не раз обговорювали питання його співпраці із нацистами, членство в НСДАП. Обговорювали в етичному і в методологічному сенсах. Це були дійсно важливі та корисні дискусії для розуміння історичного контексту та європейської філософії XX століття. Але щодо Макаренка чомусь завжди панувала змова мовчання. У ключовому творі Антона Семеновича, у тій самій “Педагогічній поемі” (1931 р.), міститься цілий розділ, в якому він оспівує і буквально глорифікує чекістів. Вражає те, що у “Поемі” він чітко проголошує, що чекісти є для нього педагогічним зразком, на прикладі якого має відбуватися виховання дітей. І далі констатує, що усвідомлення цього стає “відправною точкою його педагогічного мислення”, а його педагогіка “є педагогікою більшовицькою”.

У соціальній мережі Фейсбук пан Антон додав: “Свідому глорифікацію чекістів у творчості не спишеш на випадковий та невинний заняття. Щодо внеску Макаренка у педагогіку – це питання науковців. Його цінність і значимість – ось це гарне питання для науковців, які мають на це мандат. Щодо актуальності зараз, то я думаю, що це вже не питання – така педагогіка зараз здебільшого не педагогічна. Приналежність до НКВД – дуже маркерна річ. Це ж не просто в структурах (колоніях), а саме в апараті. А така щедра глорифікація чекістів у 1931 році... Це важко взагалі із педагогікою примирити. Це поза

межами. Щодо жорстоких методів "виховання" у колоніях, то це мала б якраз українська наука за 30 років проаналізувати і засудити. Може, і глорифікації тоді б не було, чи було менше. Педагогіка передбачає людинолюбство, гуманізм, турботу про вихованців, моральну рефлексію, конструктивну працю тощо. Але виходить, що дехто роками "грався" в героїзацію Макаренка і навіть не порушував такі важливі питання, репродукуючи і виправдовуючи сумнівні практики".

Злочинці з НКВС безкарно і беззаконно розстрілювали українців в промислових масштабах, розкуркулювали, нищили тих, хто чинив опір московському режиму. Можливо, час зіставити цю історичну правду із зазначеними в книзі Макаренка "Педагогічна поема" "бандитами в лісах" (читай петлюрівські повстанці) та "безпризорниками на вулицях", яких НКВС і "власть советов" наказали "перевиховувати" в колоніях НКВС? Можливо, настав час українським історикам і педагогам вибудувати причинно-наслідковий зв'язок між цими явищами? Можливо, пора провести історичні паралелі? Адже, недарма міжнародний кримінальний суд у Гаазі визнав Путіна злочинцем за злочини проти української дитячої. Олена Охрімчук поставила риторичні запитання: а хіба не так само, як НКВС у СРСР, діяти і діють й тепер російські загарбники в Маріуполі й на окупованих ними територіях Запорізької, Херсонської, Донецької і Луганської областей? Українських дітей вбивають, викрадають, вивозять до росії або ж промивають юні мізки пропагандою "руського міра" у спецборках та "школах".

У межах круглого столу висвітлювали також причини тогочасної дитячої безпритульності та масового сирітства. Це агресія червоної росії проти УНР, створення страшиного тоталітарного монстра СРСР, голодомори 1922 і 1933 рр., репресії. Про це йшлося у виступах завідувачки кафедри історії України ПНПУ, професорки Людмили Бабенко та відповідального секретаря Полтавської обласної організації НСКУ, завідувачки кафедри педагогіки та суспільних дисциплін Полтавського університету економіки і торгівлі, професорки Ірини Петренко.

А Олег Пустовгар прощитав Софію Русову: "Прийшла навала московська і принесла з собою руїну і смерть". Звідки ті безприступні діти взагалі взялись? І чого це у них хліба не було? Може комуністична система долучилась до такої ситуації? Недарма у праці Макаренка "Педагогічна поема" культивується дух совдепівського колективізму, зневага до роботящих українських селян "куркулів" і їх діток-сиріт, яким у комунах-колоніях під орудою Макаренка промивали мізки комуністичною пропагандою. Мовляв, любіть леніна, сталіна, балицького, косіора, дзержинського та інших вбивць ваших батьків... Так створювалося покоління радянських людей, совків, без роду і племені. Так виривали з коренем навіть на ментальному рівні приватну власність, нав'язуючи колективізацію і колгоспи.

На зібранні звучала думка, що музеї Макаренка, які існують у Кременчуці, селі Ковалівка та в Полтавському національному педагогічному університеті, мають потенціал стати центрами критичного наукового аналізу "макаренківської" проблематики.

Полтавський офіс УІНП

Маємо право бити!

Микола ГОЛОМША, професор права, заслужений юрист України

У відповідь на істеріку путлівського режиму щодо надання Україні права нанесення ударів по території раші, звідки бомблять наші мирні території, зокрема Харків, потрібна заява українського МЗС і гаранта.

Варто зазначити, що військова допомога надається Україні відповідно до умов Будапештського меморандуму, згідно з яким ми відмовились від ядерного озброєння, і це доконаний факт, будь-які інтерпретації раші не прийнятні. По-друге, світ допомагає нам відповідно до рішення Генеральної асамблеї ООН, яка визнала агресію раші і її вторгнення на суверенну територію України. Тому без будь-яких застережень світ має право надавати нам допомогу, а Україна має повне право бити по мілітарних точках зосередження всіх російських засобів ураження на всій території росії, звідки нам "прилітає", і відповідно до умов паритетного ведення бойових дій, по всіх об'єктах забезпечення армії вбивств їхнього оборонпрому

згідно зі Статутом ООН і міжнародними конвенціями, аж до повного зупинення агресії і відторгнення ворожої армії за межі суверенних кордонів з території України.

Будь-яка дезінформація ворога маніпулятивна, жодних загроз територіальній цілісності рф не існує. Істеричні заяви путіна щодо зміни доктрини застосування ядерної зброї суперечать Статуту ООН, усім взятим раніше ними зобов'язанням і має відповідну міжнародну процедуру сприйняття. Тому іншого виходу, як виходу армії рашистів-терористів з України, не вбачається.

Все рухається до нашої перемоги

Інсайтери в США опублікували аудит путлівського газпрому: його економіка в повному занепаді, а для того, щоб наздогнати, від'їждивши від Європи, потрібно щонайменше 30 років. Думаю, сам путлер шокований, звідки з'явилася ця інформація. Очевидно, що тамешні "еліти" вже не в змозі терпіти. Ця інформація для тих, кому досі вбачається, що на раші все в порядку. А загалом, якщо поставити запитання путлеру, скільки часу ти можеш воювати з Україною, яку підтримує світ, то відповідь для нього не втішна. В Китаї путлер не отримав добро на газогін, та й китай розуміє ціну їхнім домовленостям, з китайськими банками ситуацію не врегулював.

Звісно, ми страждаємо щодня, але й знищуємо ворога цілими підрозділами. За якийсь час армії вбивць може не стати взагалі. Думаю, на "всеобщу мобілізацію" режим не наважиться, бо з холопами буде біда. Саміт миру для них як кістка в горлі, бо підтверджує суверенність держав і недоторканність кордонів, тож все рухається до перемоги України!

Хроніка війни

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

У Національному військово-історичному музеї України відбулася неймовірна презентація другого тому "Хроніка війни в Азовській і Чорноморській операційних зонах. 2023". Це саме той рік, який приніс українцям багато перемог на морі, тому варто розібратися, що саме і як потопили чи пошкодили.

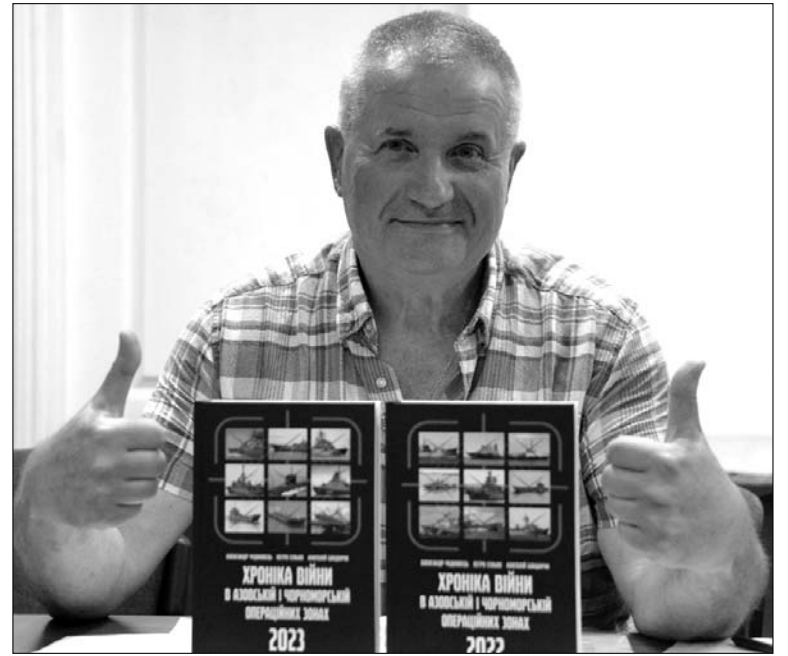
У Павла Тичини є вірш з красномовною назвою "Чуття єдиної родини". Саме під цим гаслом авторами та колективом "Видавничий Дім "АДЕФ-УКРАЇНА" на чолі з директором Аллою Істоміною і було організовано зустріч з книгою. У цьому, другому виданні (перше вийшло рік тому), висвітлено перебіг подій під час російсько-української війни за 2023 рік. Інформаційний матеріал автори подають у вигляді короткої щоденної хронології подій, пов'язаних з морськими і приморськими

театрами (Азовській та Чорноморській операційних зонах) в поєднанні з сухопутними ділянками, де проходять бойові дії. Також надається загальна інформація щодо реагування міжнародної громадськості на війну в Україні.

Сама книга є унікальним виданням з історії перебігу агресії путлівської росії проти України на морських ділянках та нашої протидії ворогу. Вражає сам фактаж, його подання, ілюстративне та довідкове викладання матеріалу. І головне, те, що Україна має своїх фахових дослідників військово-морського літопису, що суттєво збагачує нашу уяву та обізнаність з питання історії Української Держави.

Автори О. Чудновець, П. Сенько, А. Бондарук вже мали змогу презентувати "Хроніку війни в Азовській і Чорноморській операційних зонах. 2023" на 12-му Міжнародному фестивалі "Книжковий Арсенал".

Це актуальне видання безперечно займе чільне місце в добірці книг з історії України.

Олександр Чудновець з Хроніками війни в Азовській і Чорноморській операційних зонах у 2022 та 2023 роках під час презентації

Огляд преси

Про що пишуть українські друковані видання – у нашому огляді.

70% громадян вважають, що керівництво держави треба критикувати навіть під час війни, повідомляє львівська газета "Експрес" (№24, 13.06), посилаючись на результати опитування Київського міжнародного інституту соціології (КМІС). "Зокрема, 49% українців вважають, що ситуація в економіці за останні 5 років погіршилася. 16,5% опитаних пов'язують економічні труднощі з повномасштабним вторгненням, 23% – з помилковими діями влади, ще 9% назвали обидві причини", – цитує газета виконавчого директора КМІС Антона Грушецького.

У селі Самгородок Черкаського району історична й догочікувана подія – митрополит Черкаський і Чигиринський Іоан освятив там новий храм Миколи Чудотворця Православної церкви України, повідомляє "Україна молоді" (№24, 12.06). Церкву збудували виходцеві із цього села Анатолій Семинога, засновник групи компаній "Агро-Рось". Як пише газета, митрополит Іоан від імені предстоятеля ПЦУ Епіфанія вручив фундатору новозбудованого храму Анатолію Семінозі орден

святителя Миколая та грамоту "За відродження духовності в Україні, відданість ідеалам добра та значний внесок у суспільне благо".

"Сільські вісті" (№24, 11.06) повідомляють про презентацію в містах Полтавщини книги "Мій Джавелін. Щоденники мисливця за танками, Героя України – Сергія Міщенко". Це розповідь про мужнього воїна, який з перших днів повномасштабної війни пішов добровольцем і за час служби ліквідував 36 одиниць ворожої техніки. Під час одного з боїв знищив 8 цілей, зокрема чотири танки, за що отримав прізвисько мисливця за ними. Загинув боєць 1 грудня 2022 року на Луганщині. А увічнив бойовий досвід героя його друг Олександр Товстоног, який зібрав інформацію для книги.

Про шойно видану книжку Сергія Руденка "Анатомія ненависти. путін і Україна" розповідає "Українська літературна газета" (№5) під заголовком "Генеалогія зла, або Попіл Клааса гримеє в наші серця". "Ця книжка про те, як, що і чому змусило путіна розв'язати найбільшу після Другої світової війни континентальну війну в Європі", – пише автор рецензії Ігор Бондар-Терещенко.

Експерт Андрій Магера в "Сільських вістях" (№22, 28.05), зокрема, пише, що "після 24 травня 2024 року Зеленський опинився у делікатній ситуації,

коли йому доведеться думати не про власний рейтинг (адже наступні вибори він неминуче програє), а про консолідацію зусиль усіх здорових державницьких сил суспільства на основі посилення парламентаризму і відмови від авторитарних тенденцій". "На Банковій давно час зрозуміти, що мала росія (яку наполегливо намагаються мавпувати) ніколи не переможе великої росії. Не кажучи вже про те, що країни вільного світу не фінансуватимуть авторитарних фантазій в Україні", – цитує газета Андрія Магера.

Журнал "Країна" (№9, 09.05) в статті, присвяченій пам'яті видатного українського перекладача Миколи Лукаша, пише, що він створив шість словників, зокрема словник фразеологізмів. А ще уклавав словник українських матюків "Моя матюкологія". Проте після смерті Лукаша його рідна сестра, викладачка української мови та літератури, знайшла цей словник і спалила.

Про першу церковну службу українською мовою 22 травня 1919 року в Києві розповідає "Країна" (№10, 23.05). "Це був день народження української автокефальної церкви. На всеношній зібралася така сила народу, що не тільки в соборі, а й навкруги було тісно. Ввесь наряд плакав, чуючи Апостол, Євангелію, Псалми рідною мовою", – цитує

журнал митрополита Київського і всієї України Василя Липківського, який і провів перше історичне богослужіння в Микільському соборі. Видання нагадує, що цей храм був зруйнований комуністами в 1934 р.

Політолог Григорій Перепелиця в інтерв'ю журналу "Країна" (№11, 06.06) заявив, що "ситуація на фронті ще не фатальна, але стає критичною". На думку експерта, її погіршення призведе до нав'язування нам мирного плану – договору з росією. "Наступ рф маємо стримати. Завдання максимум – спинити ворога і побудувати міцну оборонну лінію на східному та південному фронтах. Американської допомоги для звільнення окупованої території нам не вистачить, бо це не в планах Вашингтона. Доведеться розраховувати на власні сили", – цитує журнал політолога.

Під заголовком "Перша леді УНР" "Сільські вісті" (№24, 11.06) розповідають про Ольгу Більську, яка пройшла тернистий шлях від дружини голови Директорії УНР і головною отамана УНР Симона Петлюри до вдови, обірягуючи свій шляхетний рід в умовах еміграції. Вона на багато літ пережила свого чоловіка і доньку Лесю і відійшла в засвіти у віці 73 роки в 1959 році.

Підготував Ігор ЗОЦ

“Полум’я війни примусило зросійщених і безнадійно обманутих українців уздріти, де ворог і хто він”.

Світло перемагає

У Національному музеї літератури України відбулось відкриття 207-ї персональної виставки народного художника України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, лауреата премії імені Василя Стуса Валерія Франчука “Погляд крізь час”.

Творчий доробок художника налічує більш як 6000 художніх творів і понад 1000 графічних робіт. Його картини зберігаються в музеях, громадських організаціях, культурних центрах світу та особистих колекціях. Творчість митця сповнена любові до України, а полотна, позначені глибоким натхненням, несуть у собі величезну енергетику добра, ширість високих почуттів, вивисшують людську гідність, пробуджують у глядачів вогонь національного буття.

Персональна виставка “Погляд крізь час” – це діалог митця і глядача, своєрідне запрошення у неймовірний світ художника, де відкриваються краса природи і особливість метушливих міст, які під пензлем митця перетворюються на справжні островці спокою і затишку. Масштабність художнього мислення впливає на неповторні триптихи – і на по-

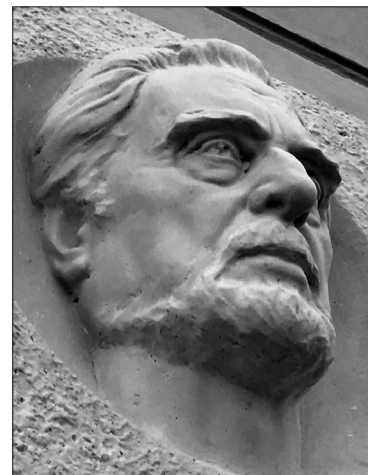
лотні розквітають мальви-обереги від яких так духмяно пахне медом із батьківської пасіки, і тендітні кульбабки, як відображення сонця і всепереможності світла. І журавлі, які повернулися з далеких країн до рідного, знищеного війною дому, започаткують нове життя, і почорніле поле вродить жито-пшеницю...

Під час відкриття виставки художник зазначив: “Після невдачі відкриття виставки пів року тому через постійні повітряні тривоги я вирішив, що до завершення війни не робитиму персональних виставок. Але одного дня впливав себе на думці: як я можу відмовити людям, які щиро мене шанують і розуміють, в ім’я чого я все це роблю? Ця виставка – це моя творчість останніх кількох років, більшість робіт написано під час війни. Я відійшов від головної теми – теми Голодомору, тож виставка вийшла дуже

світлою та натхненною – мальви, птахи, заходи сонця... Цим я намагаюсь довести людям, що світло завжди перемагає темряву”.

Захоплення творчістю Валерія Франчука прийшли засвідчити друзі, колеги, журналісти, музейники. Серед них – голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка Павло Мовчан, громадський і політичний діяч професор Георгій Філіпчук, професор кафедри богослов’я Київської православної богословської академії Сергій Присухін, мистецтвознавиця та етнологія, заслужена журналістка України Людмила Лисенко, заслужений журналіст України, співзасновник Міжнародного арт-об’єднання “Повертайся живим” Сергій Комісаров, письменниця, лауреатка національної премії ім. Т. Шевченка Наталія Дзюбенко-Мейс, директор Музею-мастерні І. П. Кавалеридзе Олександр Юнін. Говорили про неймовірне відчуття цілих епох Валерієм Франчуком, про його полотна теми Голодомору, вміння закарбовувати навично в пам’яті важливі події української долі, вкотре засвідчуючи перед світом інтелектуальний і мистецький потенціал української культури.

Власн. інф.

Повернення

Закінчення. Початок на стор. 1

тобі, дорогий читачу, про славне і неславне минуле нашого Міста, минуле, про яке треба знати, щоб увійти не лише в нинішній день, а й у прийдешній.

Я вийшов з минулого і опинився на вершині мого рідного Міста, яке вже мені не належить, і написав про своїх ровесників, які зробили для України, що могли, й дорого за свою діяльність заплатили.

У новому Місті живуть й завжди будуть жити й працювати інші люди, яких я не знаю, але які є нашими дітьми і внуками, котрим ми прагнули виховати для України”. (Роман Іваничук. *Торговиця*. К., 2012, с. 272-273. (Післяслово)).

Драматична доба. Суворі реалії. Сумні паралелі: на цьому фасаді славної Коломийської гімназії (сьогодні ліцей № 1) – цілий ряд пам’ятних таблиць випускників – героїв сучасної російсько-української війни, на формування патріотичних світоглядів яких мали виховний вплив і історичні романи письменника, і його спілкування під час традиційних свят школи, на які він приїжджав чи не щороку.

“Насичується кров’ю українська земля, та виростають з неї мечі обоюдні. Відродилася армія, народився вояцький український патріотизм й готовність до самопожертв, формується громадянське суспільство. Та найголовніше те, що згинула назавше в свідомості українців найзагрозливіша для нас ідея так званої

дружби з “братнім” російським народом. Ніколи її не було й надалі не буде навіть у згадках. Полум’я війни примусило зросійщених і безнадійно обманутих українців уздріти, де ворог і хто він.

Коли закінчиться нинішня українсько-російська війна, ніхто не може передбачити, проте, можемо впевнено провістити московський програв. Путін розпачливо прагне відновити те, що реставрувати не можна. Вдається іноді врятувати від клінічної смерті важкохворого, навіть повернути до життя із стану коми. Та ніхто не зумів ще реанімувати розкладеного трупа”. (Роман Іваничук. *Словом і вогнем*. Львів, 2015, с. 98).

З цією вірою і невгамовною потребою повернути вкрадену і спалювану правдиву історію намагаємось зберегти історичну пам’ять та імена славних постатей, які не дали її на поталу.

До відкриття барельєфа дорога також була затяжною. Ініціатива виходила від міськрайонного товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка ще 5 років назад, але непереборні сили: як світлова епідемія, а за нею широкомасштабна війна відносили цю ініціативу до тих, що “не на часі”. І все ж, знайшлися в Коломиї сили, які посміли протиставити цим непереборним силам свою наполегливість і принциповість а також намагання за будь яку ціну не допускати навіть у цих складних історичних реаліях нових білих плям в нашій історичній пам’яті. В образі скульптурного барельєфа зумів максимально передати свій мистецький талант заслужений художник України Роман Захарчук, а забезпечив технічну точність виконання його брат Володимир. З погляду мистецької цінності робота вже встигла зібрати схвальні відгуки, і це неабиякий стимул для мистців.

А для кожного школяра, кожного юнака і юнки, всіх коломижан і гостей міста, що проходять повз і зустрінуться поглядами з цим Великим Українцем, це буде спонукою зазирнути до джерела його літературної скарбниці і напитися того високого дару Слова, яким так щедро нагородив його Творець.

Ольга РУДАНЕЦЬ

Грає батьківська бандура

В. ГАЛУЩЕНКО, ветеран “Просвіти”, м. Новий Буг Миколаївської області

Нещодавно в Центрі позашкільної освіти Новобузької міської ради відбулись урочистості з підведення підсумків конкурсу патріотичної пісні “Батьківська бандура”, присвяченого життю і творчості Спиридона Черкасенка, українського письменника і драматурга, нашого земляка.

Цей конкурс започатковано в 2000 році Новобузьким товариством “Просвіта” та Благодійним фондом ім. С. Ф. Черкасенка.

Поштовок до дій для новобузьких просвітян завжди є й те, що на міській сцені, в перші роки Незалежності, виступив Павло Мовчан – український поет, голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка, народний депутат України багатьох скликань. Тоді на зустріч прийшло небагато людей, але той, хто був, запам’ятали його настанови берегти, плекати рідну мову й культуру.

Особливістю цього року стало те, що наші учасники виступили не традиційно, а в мережі.

Щоб конкурс запрацював, на сайті Благодійного фонду його президент Володимир Черкасенко створив сторінку, де й були зафіксовані перші виступи.

Журі очолила Ольга Сухорукова – заступниця директора по роботі з дітьми публічної бібліотеки для дітей КЗ “Новобузька ПБ”.

В урочистостях взяли участь голова міської організації “Просвіта” Олег Жмурко і заступниця міського голови Валентина Остапенко.

Тетяна Бектеєва, викладачка КЗ “Новобузька школа мистецтв”, привітала учасників і гостей конкурсу українськими народними піснями, що традиційно виконувались у її родині. Поетеса Надія Гуржій порадувала присутніх палким натхненням словом.

По місяцях, вікових категоріях та жанрах переможцями конкурсу “Батьківська бандура” стали:

Номінація “Художнє читання”, I вікова категорія (7-8 років): I місце – Вероніка Котляр, Марта

Учасники та члени журі конкурсу. Нагородження переможців

Фаринник, Злата Бублик.

Номінація “Художнє читання”, I вікова категорія (9-10 років): I місце – Анна Варяниченко, Анастасія Євдокімова.

Номінація “Художнє читання”, II вікова категорія: гран-прі – Софія Павлик; I місце – Софія Ропай, Максим Фурман.

Номінація “Художнє читання”, III вікова категорія: гран-прі – Олег Ратов; I місце – Аліна Шляма, Ангеліна Михайлишина.

Номінація “Театральні колективи”, I вікова категорія: I місце – театр художнього слова “Крилат”, театральний колектив “Маски”, театральний колектив “Берегиня”.

Номінація “Вокальне мистецтво”, I вікова категорія: I місце – Софія Калашнікова; II вікова категорія: I місце – Максим Хрипливий; III вікова категорія: I місце – Олександра Глебенко, Олена Яруш.

Номінація “Малі форми”: I місце – дует у складі Артема Решетника та Іллі Левченка.

Приз глядацьких симпатій: Максим Хрипливий – вокал, Марк Бясов – художнє читання.

Марта Фаринник зараз далеко від рідного міста – маленька переможниця конкурсу в номінації “Художнє читання” передала через класного керівника свій приз на допомогу захисникам Вітчизни.

Молитва за дітей України

На початку червня в українському храмі Пресвятої Богородиці в Норт-Порті, Флорида, було відправлено молебень за дітей України отцями Дмитром Касіяном і Олегом Сацюком та новопрйбулим з України отцем Юрієм. Взяти участь у спільній молитві запросили дітей і батьків з української громади.

На молебень прибули представники дитячого хору "Світанок Флориди" з батьками, щоб заспівати для дітей в Україні. Під проводом диригента-маєстро Олега Майовського новостворений дитячий хор виконав пісню до Божої Матері, до неньки-України та зворушливу пісню про маму.

Опісля перед входом до церкви діти малювали на хіднику малюнки для дітей в

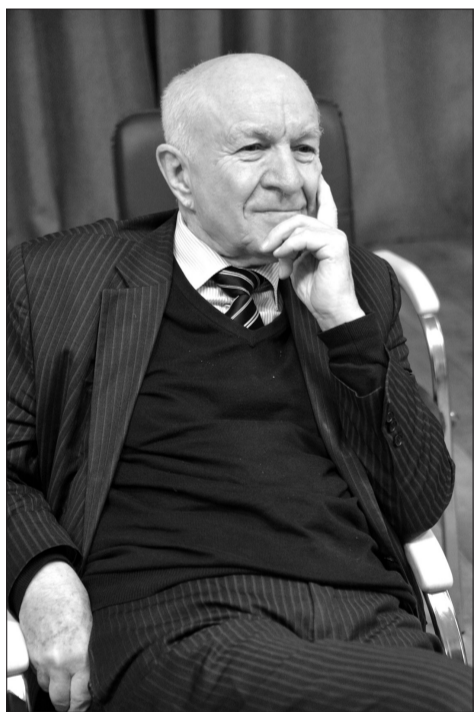
Україні: тризуб, соняшники, прапор України тощо. Ці малюнки були переслані дронном в Україну до сиротинців, шкіл та туди, де це можливо у складний військовий час.

Молитва за дітей України була організована 56 відділом Союзу Українок Америки під проводом Іванки Олесницької та членами Громадського комітету в Норт-Порті.

Віра БОДНАРУК,
голова Громадського комітету (США)
Світлина Дарії Томашоскої

Підпис до фото: дитячий хор "Світанок Флориди" з членами США і Громадського комітету

Вітаємо з ювілеєм!

Цими днями поет-пісняр, заслужений журналіст України, автор віршів як для дітей, так і для дорослих, колишній головний редактор видавництва "Веселка", вечний секретар правління Товариства "Знання" України, лауреат літературної премії імені Лесі Українки за збірку "Чи Україна ти син?" Василь Федорович Василяшко відзначає свій 85-й день народження.

У доробку митця багато не тільки дитячих книжок, а й просвітницьких, публіцистичних. Зокрема, "Розвиток просвітництва в Україні в XXI столітті" (2001), "Україні — українську!" (2002), "Голодомор на теренах Поділля" (2015), "У печлі голодоморів" (2019) та інші.

Просвітяни високо цінують активність Василя Федоровича в утвердженні української мови, яку він демонстрував, перебуваючи на державній службі в Міністерстві інформації України.

І зараз ветеран тримає стрій — виступає в сучасних медіа, зустрічається з шанувальниками поетичного слова.

Просвітяни радо долучаються до привітань ювіляру. З роси і чистої води вам, дорогий Василю Федоровичу!

Вишивали перемогу

З нагоди Дня вишиванки студенти та викладачі Коломийського навчально-наукового інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаніка (м. Коломия) та Навчально-наукового інституту права та політології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ) провели III круглий стіл "Вишиваємо перемогу: єднаємося у вишиваному українському родинному колі".

Організаторами заходу виступили кафедра філології; кафедра педагогіки і психології Коломийського навчально-наукового інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаніка та кафедра теорії та історії держави і права; кафедра правознавства та галу-

зевих юридичних дисциплін; кафедра політичних наук Навчально-наукового інституту права та політології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Модератори заходу — заступниця директора, старша викладачка кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін Наталія Деркачова та заступниця директора, доцентка кафедри філології Коломийського інституту Галина Волощук.

З вітальним словом від ННІ права та політології виступили завідувач кафедри теорії та історії держави і права Богдан Андрусишин та завідувачка кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін Наталія Сушицька. Богдан Андрусишин передав вітання ректорові університету професору Ігорю Євгеновичу Цепенді і висловив подяку за плідну співпра-

Вогники волі й пам'яті

Валентина НОВОДОН,
заступниця голови Верхньодніпровського відокремленого підрозділу
ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка

Врзаються не лише в пам'ять, а навіть у душу сумні до щему історії про жакливі події нинішньої війни в розповідях 36 авторів, що мешкають у різних куточках не тільки України, а й інших держав.

Досить незвична за будовою та написанням книга "Чи бачать небеса котів", що побачила світ у видавництві НК "Богдан". Автори неординарної ідеї видання — письменниці Еліна Заржицька з Дніпра та Ольга Полевина з Кропивницького.

Вражає, що всі автори цієї незвичайної книги зуміли так широко, відверто написати, продовжуючи оповідь свого колеги по перу, що аж диву даєшся... Не можна без сліз, без душевних переживань читати ці жакливі історії!

Це й насамперед роздуми величезного будинку, який завжди був оберегом для сотень дніпрянських родин: "Кажуть, що у будинків немає душі. Неправда. Частина його душі була в кожному кутку, за кожною стіною. З кожними дверима існував усесвіт, окремий та ізольований і все ж таки частинка загалу. Дім знав таємниці..." (автор Ольга Полевина).

Аж раптом за кілька хвилин не стало не тільки будинку, а й молодій мамі, діток, дідуся і бабусь, котиків та собачок. Бо ворожа російська ракета знищила їх за кілька миттєвостей. За що?! Чим завинили ці невинно убієнні люди та тваринки?

А ще Ольга Полевина так розповідає: "Будинок чув кожне слово, відчував кожну думку. За кожним його вікном пульсувало чийсь життя. Плани, надії, мрії, сподівання — він усе знав. Лагідно усміхався про себе — так, як це може зробити Будинок, бо, наповнений людьми, він і сам поступово ставав людиною. Вони не могли знати про це, а він не міг їм цього пояснити. Якби в нього були руки, він затулюв би долонями їх усіх, сховав би від лиха. І йому самому боляче за кожну людину, яка залишилася на самоті від виття сирен..."

То хіба можна назвати рашистів людьми? Це якісь страшні прибульці з чужої планети. Бо в них ніколи не було серця і розуму. Не було ніяких почуттів та співпереживань за рідних, за близьких, за домашніх тваринок. В них, якщо і є душа, то наскрізь — чорна, гнила, порожня...

По моїх шокках текли солоні сльози, сльози гіркоти й печалі, якогось розпачу після прочитання оповідання "Весільні каблочки" Галини Суржок з Кропивницького. Настільки шаслива була родина, зібравшись у день срібного весілля своїх батьків. Бо батьки в любові й радості прожили ці славні 25 років! Але ж який кінець? Це

цю. Коломийський навчально-науковий інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаніка представили завідувач кафедри філології Микола Васильчук, завідувачка кафедри педагогіки і психології Оксана Поясик та доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології Віолетта Лаппо.

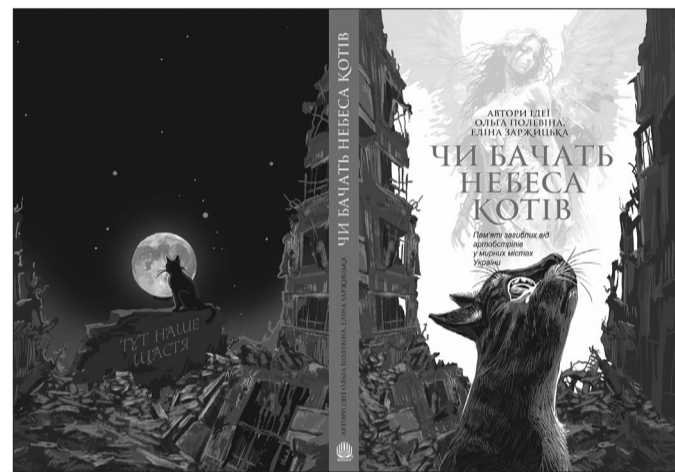
Під час заходу презентували відеоролик про історію свята та цікаві факти про вишивану сорочку від ННІ права та політології та відеоролик "Бутинар" від Коломийського ННІ, у якому розповідається про життя бутинарів та створення екокомплексу в мальовничому селі Космач (ідея краєзнавця Василя Книшукі).

За інформацією Коломийського навчально-наукового інституту

просто не вкладається в голову: "Іх знайшли через дві доби. Риту й Олександра упізнали за каблучками з написами..."

Також вражає оповідання Євгена Безуса з Верхньодніпровська Дніпропетровської області "Остання мелодія акордеона". Автор яскраво та колоритно подає образи сліпого музиканта та хлопчика-переселенця. Талановитий музикант Віктор Хомович, осліпнувши ще в дитячі роки, внаслідок вибуху бойового пристрою часів Другої Світової війни, все життя присвятив грі на акордеоні. І вже маючи поважний вік, продовжував вчити грі на акордеоні хлопчика-переселенця Єгора. Під час уроку музики до них в квартиру влетіли уламки ворожої ракети, які відвалили зовнішню стіну будинку-багатоповерхівки. Вчителя, мабуть, вбило уламком стіни, а учень лежав непритомним. Акордеон, зачепившись за уламок балкона, гірко плакав, наче грав, голосив свій рекієм за полеглими.

Хочу підкреслити, що автори цієї унікальної книги "Чи бачать небеса котів", майстерно володіючи словом і образністю

мислення, змогли не тільки проникнути в глибини людської душі, а й передати емоції героїв своїх оповідань. А ще автори намагалися віднайти ту точку, де сходяться й розв'язуються протиріччя долі і самого життя. Їм вдалося розкрити рецепсію часу і простору.

Писати для молоді — особливе покликання. Цього навчитися важко. З цим, очевидно, треба народитися. Адже тут потрібно не лише талант, а й шляхетність душі, ширість, дитяча простодушність, знання дитячої лексики, освічений погляд на речі, жива уява і жива фантазія, здатні створити яскраві емоційні образи. А ще — любов до своїх маленьких читачів, до беззахисних тваринок, знання їхньої психології, вікових потреб, інтересів і зацікавленості. Та ще так треба вміти доторкнутися до оголеного нерва, який нагадає про болючі втрати близьких людей чи тварин. І чи бачить наш Всевишній ці болючі втрати? Якщо бачить, то чому не закінчить цю страшну війну?

Нині у всіх на слуху і увага, і думки, й бесіди сконцентровані на конкретних проблемах їхнього існування: коли ж, нарешті, закінчиться російсько-українська війна, яка може з гібридної перерости у Третю світову?

Ми несхитно віримо в перемогу над варварами XXI століття. І неминуче прийде час відплати за непростими гріхи. Московитів буде суворо покарано. Адже кожна пролита гаряча кров, "що оскверняє землю, і земля не інакше очищується від першої на ній крові, як кров'ю того, хто пролив її", — так написано в Біблії.

На наших захисниках, на нашому тилу тримається і живе наша Україна-мати. Бо вона веде ненастанну боротьбу за волю, за святу віру, за рідну землю, за культуру.

Ще напишемо книгу радості для наших діток. Простої, тихої, мудрої радості і просвітленого смутку. Як зазначив поет Василь Савчук:

*Лиш небеса утверджують всі зміни;
стежки людини і травинок цвіт,
і ріст гори, і тптаства переміни,
і ночі, і дні, що ходять перемінно.*

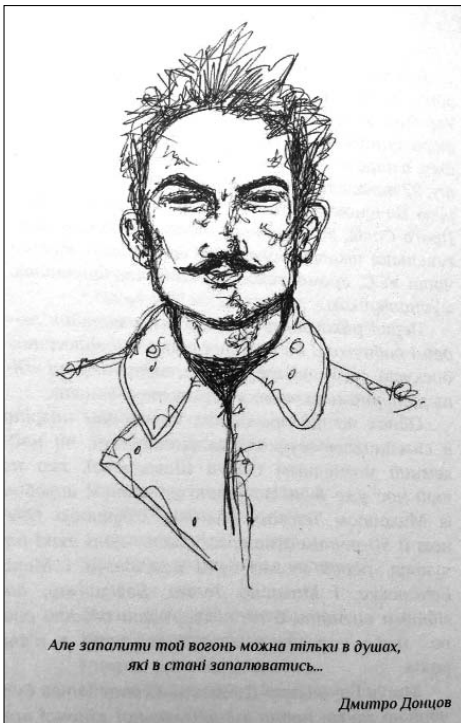
“Кожна людина, в уявленні авторки, є лише одним крилом. Другим для неї стає любов, яка визначає долю”.

“Душа озвалась на чужу печаль...”

Михайло КОСІВ

Такий образно-метафоричний підзаголовок має книжка Віри Котович “Крила великих” (Дрогобич: “Посвіт”, 2023). У цьому зізнанні прочитується авторське самовизначення творчого задуму, який спонукав укласти цю збірку. Це і визначення її жанру: виокремити один життєвий період у духовному бутті наших велетнів – саме той, коли у них виростало друге крило, й осмислити це під кутом зору літературознавства й поезії. Кожна людина, в уявленні авторки, сама собою, у своєму естві, є лише одним крилом. Другим для неї стає любов, яка визначає долю.

В анотації до видання сказано, що це:

Але запалити той вогонь можна тільки в душах, які в стані запалюватись...

Дмитро Донцов

“Мистецькі інтерпретації світу почувань Григорія Сковороди, Євгена Гребінки, Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, Олени Пчілки, Марії Занковецької, Наталії Кобринської, Івана Франка, Ольги Кобилянської, Михайла Коцюбинського, Лесі Українки, Василя Стефаника, Олександра Олесь, Дмитра Донцова, Олени Теліги, Миколи Зерова, Віктора Петрова, Павла Тичини, Олександра Довженка, Наталії Лівницької-Холодної, Ірини Вільде, Богдана-Ігоря Антонича та тих, хто був їхнім другим крилом, хто і як допомагав їм летіти”. (Цей перелік імен для уявлення про книжку необхідно зафіксувати).

Не знаю, що про такий творчий задум скажуть бібліографи чи досвідчені читачі, але мені таке трапляється вперше.

Особливість книжки розширюється її композиційною структурою. Кожен із розділів, у яких представлено “світ почувань” названих історичних особистостей, має обсяг 3, 4, 5 сторінок, які об’єднує у книжкову цілісність п’ять різнопланових компонентів. Назва розділу – це вже його образний девіз, що впливає із самої суті життєдіяльності персонажа; мистецький “вігадливий” портрет, створений Юлією Косівчук; під портретом – коротенький текст портретованого, що знову-таки слугує епіграфом до прожитого; історично-літературний нарис на одну-півтори сторінки із біографії, коли у “великого” чи “великої” виростало “друге крило”; віршована новела Віри Котович на відтворену подію.

Новела, варто зауважити, написана не прозою (як би це було, скажімо, у Василя Стефаника), а мовою “сюжетної поезії”.

Є в книжці, щоправда, ще й шостий елемент – графічний дизайн чи оформлення, але про це мали би сказати фахівці. На моє аматорське, сприйняття, коли кожен сторінку оздоблює зверху лінійне

обрамлення, а знизу – одне перо (очевидно, з крила великих), обвите стрічкою у формі “вісімки” (що може слугувати ознакою нескінченності, безмежжя – як безмежна і нескінченна сама любов), то це справляє гарне враження, але водночас конкурує з текстом, мимоволі дещо відволікає від змісту, висловленого словом. Наведу для прикладу два взірці підписів під портретами:

“Любов – це широке море, що має свій приплив і відплив, свої вири і підводне каміння, свої розбурхані хвилі і свою рівну та чисту поверхню” (Ольга Кобилянська: “Жінка – то наче птах”).

Люблю! Як перший раз люблю,

Хоч ця любов моя остання...

Але вона, як день в маю,

Як пташки перше щибетання.

(Олександр Олесь: “Заспівали любов солов’ї”).

І так під кожним портретом: сонцяєйні зблиски думок, почуттів, радості, печалі, що, зрештою, само собою є поезія. Це треба було знайти, виокремити, споріднити з усім іншим. Для цього потрібні знання, науковий досвід, здатність душі озватися на чужу печаль. Хоча, прошу вибачення, але починати треба було з назв розділів, які звучать як мотто особистого життя. Як окремих приклад – назва розділу про Пантелеймона Куліша: “То до віку вже ні за кого...”

Це вийде з найглибших глибин серця визнання має таку історію: “Куліш тричі просив руки Олександри Білозерської. Двічі йому було відмовлено. Однак, закохавшись у 15-річну Сашуню, шлюбними вузами поєднав свою долю з нею”. Вирішила долю сама юна обраниця, заявивши: “Якщо не Пантелеймон Олексійович, то ніхто інший, мамо, не стане моїм чоловіком”.

Чуло серце, що обирало: Олександра Білозерська стала відомою постаттю в історії української літератури під псевдонімом Ганна Барвінок. На її творчість звернув увагу Іван Франко, назвавши її “поетом жіночого горя”.

Про портрети великих, нарисовані Юлією Косівчук, має бути окрема мова, позаяк це особлива розкіш захоплення, безпосередності, внутрішнього сяяння Духу. До того ж, якась дитяча наївність стилю. Портрети не є намальованими, як

це звично буває у таких випадках, вони – нарисовані. Довільними, здавалося б, хаотичними, тоненькими чорними штрихами. Але ж бо вони творять гармонію, природність, цілісність. У кожному – хрестоматійна автентичність обличчя, а навколо – вихор, що викликає асоціативні відчуття внутрішньої бурі. А ще – неповторності особистої печалі. Окремі риси обличчя (очі, уста, ніс, підборіддя) набувають майже фотографічного характеру. У цьому й полягає єдність метафор у реальності життєвих ситуацій.

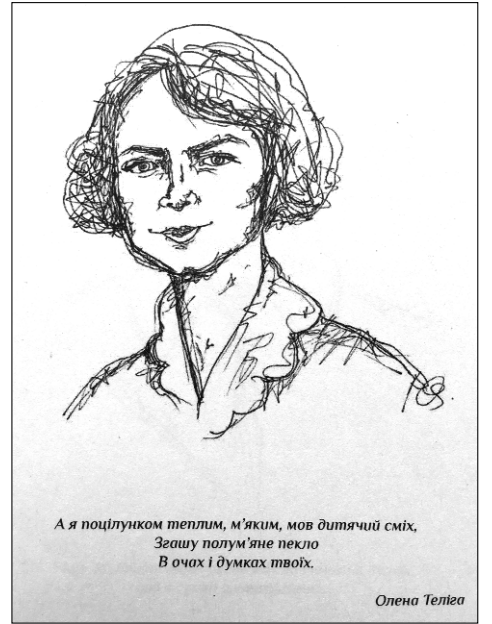
Синтез художніх прийомів, графічних засобів творять неповторну особистість, сповнену інтелекту, духу, любові. До того ж, вони яскраво комунікабельні. Не тільки через зовнішнє виявлення, а внутрішньо, серцем, усміхаються до людей, запрошують до співпереживання.

Ці особи не мають нічого спільного з маестатом тих, що постали у своїй величі на постаменті та п’єдесталах людних площ. Вони ось тут, поруч із тобою, хочуть повідати саме тобі про свої пережиті печалі, як це часто буває у людському побуті. Оці розхристані лінії, що обрамлюють людське ество, мовби створюють реальний контраст: вільні польоти у височині думок і почуттів, та, водночас, сувору реальність житейських буднів, прози життя. Отак вони у двох світах перебувають, кожен із яких – це їхнє справжнє існування. І тут цілком доречним буде нагадати, що слухним і вдалим до розповідей є обраний Вірою Котович епіграф до книжки – одна строфа з поезії Людмили Овдієнко:

З якого дива – не збагну сама
Знов ожили давно ушухлі болі,
І забутим голосом любові
Душа озвалась на чужі слова...

Третя й четверта складові цієї скомпільованої книжки – особиста творчість науковця й поетеси. На останній сторінці твердої обкладинки знаходимо фотопортрет Віри Котович з короткою довідкою: “Доктор філологічних наук, професор. У мовознавстві – дослідниця ойконімії України. У літературній творчості – авторка поетичних збірок “Жінка входила в осінь...” та “Душі – як пазли”.

Так ото все звідси починається. Віра Василівна Атаманчук, в заміжжі Котович, народилася у моему рідному селі Вільхівка

А я поцілунком теплим, м’яким, мов дитячий сміх,
Згашу полум’яне пекло
В очах і думках твоїх.

Олена Теліга

1963 року. (Я не винен, пані Віро, що на світі існує Вікіпедія, тож не я видаю секрети). Поетеса тонко, на високому рівні досвіду, розуміє і відчуває той духовний світ, коли жінка входить в осінь. А відтак, через власні почуття, вона вже по-материнському осягає те, як душа озивається на чужу печаль. Вихід нинішньої книжки можемо сприймати як подарунок авторки самій собі на власній ювілей, позначений ще й іншими вагомими здобутками.

Кожен із розділів книги “Крила великих” починається літературознавчою розповіддю (по суті біографічною довідкою) про саме той період життя, коли у велетнів виростало друге крило – до них приходила любов, що вносила сенс в особисте життя. Текст пише філолог (професор!), лінгвіст, отже, знає ціну слова. Але ж бо разом і поетеса. Тому довідки ці – історико-літературного характеру – набувають незвичайної теплоти, сопричастя, співпереживання, душевної тактовності. І щоразу це зроблено якось інакше. Навіть у самій композиції, розташуванні, у переплетенні з поезією – і героїв та героїнь книги, і власною.

Щодо поезії Віри Котович, то вона є четвертим (такий найголовнішим) компонентом цієї книжки. Можна було б сподіватися, що це цикл, написаний на одну визначену тему. Ні! Щоразу поезія органічно в’яжеться з неповторним світом кожного з 22-х обраних для розповіді. Єдине, що їх поєднує, то конкретність оповіді. Не гадайте, що це стилістика прозової сюжетності, навпаки – це розлив метафоричної образності, поезія найвищого класу. За тематикою – це ті життєві болі, на які “душа озвалась”. Це викликає справжність – ні, не скажу “чужого” – радше власного болю, викликаного почуттям співпереживання.

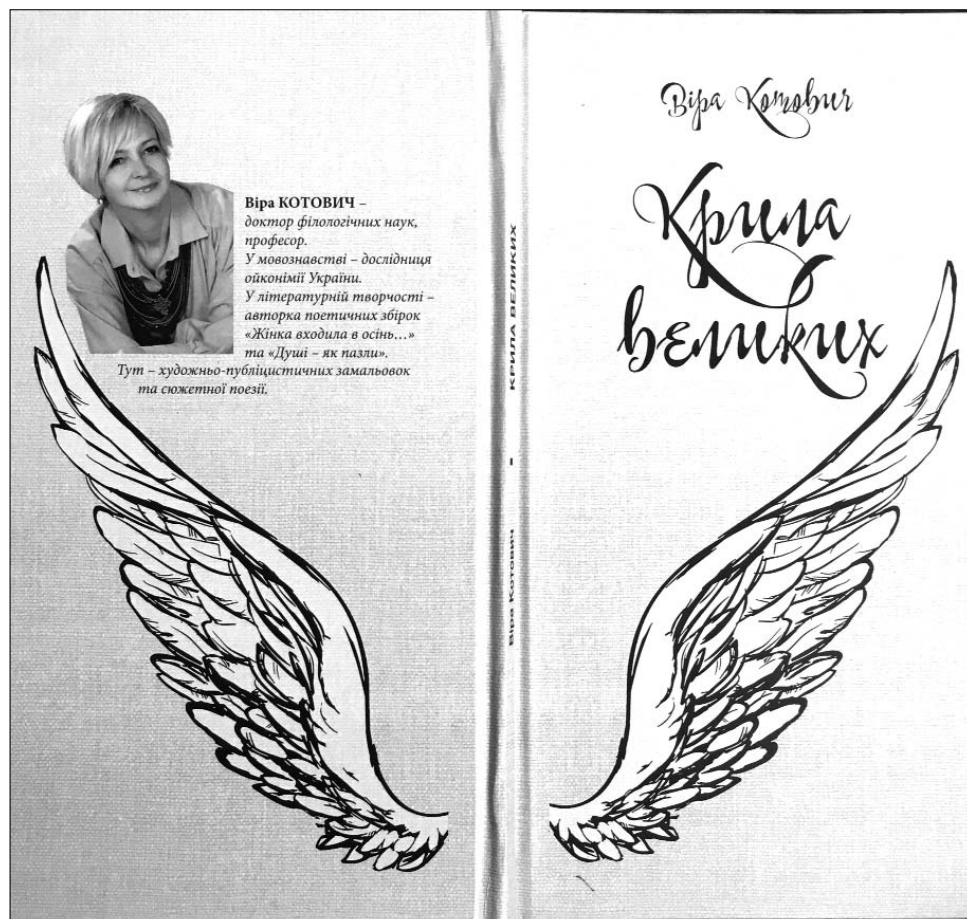
Ось як взірць: 36-річна геніальна Леся Українка, 27-річний скромняк-фольклорист Климентій Квітка, покійний незламний революціонер Сергій Мержинський, найвеличніша любов Лесі... творчий злет уяви Віри Котович... відновлення ситуації в сприйнятті читача... Калейдоскоп образу печалі з розділу “Бо вона повеліла жити...”

Він ткав для неї пісні-симфонії
Він передсмертні спинав агонії,
Він плакав, коли їй боліло дуже,
Він був для неї і другом, і мужем,
Він жив, бо вона повеліла жити,
Любив, бо не міг її не любити,
І непомітно-прозорим робився,
Кожної ночі, як Сергій їй снився.

Образно-розповідна, конкретно-сюжетна, драматична з трьома дійовими особами сцена... Поетична новела, складена в одному інформативному сюжеті...

Так і справді треба вміти написати!

Книжка Віри Котович “Крила великих” вийшла накладом 300 примірників. Однак вона має бути присутня скрізь, де відбуваються уроки й лекції з історії української літератури.

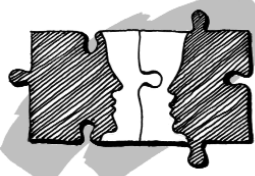

Віра КОТОВИЧ – доктор філологічних наук, професор.

У мовознавстві – дослідниця ойконімії України.

У літературній творчості – авторка поетичних збірок “Жінка входила в осінь...” та “Душі – як пазли”.

Тут – художньо-публіцистичних замальовок та сюжетної поезії.

Нестор МИЗАК,

доктор історичних наук, професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Що ми читали?

Про що можна було читати в радянські часи, окрім видань більшовицької пропаганди в сільській і шкільній бібліотеках, перенасичених московською друкованою блекотою? Паралельно з окупаційною пропагандистською літературою в селі Гермаківка тодішнього Борщівського району на Тернопільщині люди нелегально читали літературу міжвоєнних національних видань, які дивом уціли в тайниках. Зазначимо, що більшовики в повоєнні роки тотально понищили українську патріотичну й духовну літературу. Вони шукали її за світлинами товариства “Просвіта”, портретами, іконами. Ліквідували просвітні бібліотеки з метою винищення патріотичного духу. Однак московити були не всесильними, не все змогли знищити, окремі видання залишилися, і ми, юнаки, з насолодою їх перечитували.

Однією з таких книг була “Історія українського війська” Львівського видавництва Івана Тиктора. Цю книгу передав до наших рук колгоспний коваль **Дмитро Мизак**. Книга у твердій палітурці червоного кольору налічувала понад 500 сторінок тексту, щедро ілюстрована понад 400 світлинами, малюнками, мапами та кольоровими репродукціями. Ми, юнаки, захоплено розглядали світлини Українських Січових Стрільців, вояків УНР та повстанського руху. Книга складалася з розділів, присвячених історії княжих, козацьких часів та визвольної боротьби 1914–1921 рр. Ми не раз дискутували між собою з приводу прочитаного матеріалу – в полі, під час випасу худоби, розповідали старшим, і ті дивувалися, звідки ми те все знаємо.

Книгу читали доти, доки неуважний читач не поклав її у братуру (духовку), де третя частина видання підгоріла. Однак решту вдалося врятувати, і вона до сьогодні зберігається у книгозбірні автора цієї публікації.

Наступною була книжечка брошурного типу “**Ave diktator!**” **Юрія Горліса-Горського**. Цю книгу позичив для прочитання **Юрко Дончак**, переселенець із Закароння. Вона була 1931 року написання і розвінчувала сталінський режим в Україні. Масові розстріли, катування в тюрмах, депортації до Сибіру. Автор описував економічну політику советів, форми т. зв. соціалістичних змагань, організацію колгоспів, голодоморів, винищення української інтелігенції, священства тощо. Книга закінчувалася словами віри автора в революцію, розвал СРСР, велике майбутнє України. Прочитавши книгу, ми її обговорювали і пишалися тим, що маємо можливість ознайомитися з “Ave diktator!” і знали більше, ніж деякі учителі старшого покоління. У цьому ж виданні були рецензії на відому книгу “Холодний Яр”, перевидану нині десяткі разів. У той час нам дуже хотілося прочитати таке видання, але марно: книга була знищена і перевидувалася лише в діаспорі.

Цікавою виявилася невелика книжка “**Чи буде війна**”, видана в серпні 1939 р., авторства колишнього полковника УНР **Федора Гудими**. Цю книжку десь знайшов у себе і передав нам **Андрій Калущий**. Ф. Гудима володів даром логічного передбачення ходу політичних подій, які збувалися. Пізнавально було прочитати його передбачення про Другу світову війну і наступні події, особливо про російсько-українські відносини. Ось про що писав Гудима

1939 року, і нам було дивно це повідомлювати: “Ми – українці – заселюємо багатий край, що прилягло до сусідів. Своєю чисельністю ми другий народ у слов’янстві. Але нам тяжко буде боротися за волю і самостійність, бо ще тільки почали почувати себе окремою нацією. Без великих жертв, без боротьби, без пролиття власної крові ніякий народ не здобув волі й на неї не заслуговує. Нам після нової кривавої боротьби може всміхнутися доля. Але наш північний сусід – Московія – має великий розгін до завоювання України. В душі московського народу не вмире відразу т. зв. “російська ідея”. Тому після замирення ще якийсь час падайте на Україну темна тінь “єдиної-неділимий”, – буде непокоїти і баламутити душу українського народу. Тільки наша незламна воля після кривавої боротьби забезпечить нам самостійність”. Це передбачення полковника Гудими не збулося в ті часи, бо трагічну участь українців у боротьбі за незалежність доля перенесла на пів століття вперед, у наш час.

Ще одну виховну книгу під назвою “**Кремлівський Алі-баба і його сорок розбійників**” зберіг для покоління електрик **Петро Лядобрук**, він не боявся позичати її, щоб почитали інші. У книзі розповідалося про боротьбу Сталіна за владу, розстріли комуністів – соратників більшовицького заклоту 1917–1918 рр. – і наступний терор. Ішлося про ліквідацію більшовицьких вождів Троцького, Рикова, Бухаріна, Томського та сотень інших. Це була повчальна книга, з якої ми почерпнули справжню інформацію про московське середовище убивць і самогубців.

Цікаве видання календарного формату з 1942 р. називалося “**За**

народ”. Його передав молодим читачам колгоспний тракторист **Степан Боєчко**, нині йому 90 років. То була вельми патріотична книга. У ній подавалися розділи, присвячені партизанській боротьбі ОУН у 1940–1941 рр., вірші українських поетів підрадянської дійсності: Грицька Чупринки, Василя Чумака, Дмитра Фальківського, Тодося Осьмачки, хроніка фронтних подій та багато інших сторінок. Пам’ятаю, коли я приніс календар додому, тато з мамою, гортаючи сторінки, зупинилися на знайомому вірші Івана Франка “Не пора” й почали співати. “Бо пора се великая есть // У завзятій важкій боротьбі, – // Ми поляжем, щоб волю, і славу, і честь, // Рідний Краю, здобути тобі!”. Пісня прозвучала натхненно й непокірно, вона відлунує в моїй душі і до сьогодні.

Передавалися з рук в руки патріотичні календарі на кшталт “**Золотий колос**” за 1938 і 1939 рр. То були змістовні, патріотичні часописи з ілюстраціями та матеріалами, присвяченими героїці українських січових стрільців, розповідями про становлення Української Народної Республіки, Гетьманату, Директорії. Окремо подавалися рубрики для дітей, селян, ветеранів Визвольної змагання тощо. Ще поширювалися журнали “Календар “Просвіти”, християнські журнали, які ми випозичали у патріотів сіл Нівря, Залуче, Іване-Пусте. Люди зберігали національні видання майже в кожному селі Тернопільщини, де ми досліджили їх під час польових досліджень національно-визвольного руху ОУН, УПА регіону.

Не можу не згадати книгу релігійного змісту під назвою “**Життя святих**” власності **Богдана Синьків**. Книга була великого формату, близько п’ятсот сторінок, з багатьма малюнками та кольоровими репродукціями. Богдан Синьків мав посередній та-

лант до малювання, щонеділі відвідував церкву, де під час проповідей отця Володимира Геруса дискутував з ним на предмет знання Святого Письма. Прочитати “Життя святих” Богдан Синьків довіряв окремим особам, серед них **Н. Мизаку**.

Насамкінець згадаю про те, що в селі була патефонна платівка з національним Гімном “**Ще не вмерла України!**”, видана у 1930-х рр. у США. Ми не раз слухали її з патефона і разом наспівували. У наш час платівку передали до Борщівського краєзнавчого музею.

Дехто з гермаківчан зберіг цінні світлини визвольної боротьби. Так, **Роман Колісник** передав нам світлинку могили членів ОУН, розстріляних німецьким гестапо 27 листопада 1942 р. на полі Чортків – Стара Ягольниця. Зі зворотного боку світлини були списки розстріляних, серед них – згаданий не раз наш земляк, районний провідник ОУН Станіслав Закшевський. Ще одна світлина пролила світло на діяльність районного референта Служби безпеки ОУН Степана Слишинського (“**Комара**”) і його друга Василя Стефанчука (“**Ігоря**”) із с. Іване-Пусте. Під час перепоховання воїнів УПА в с. Гермаківка це фото збільшили і пронесли на чолі великого здвигу народу. Пізніше розтиражували світлини в книгах і газетних публікаціях.

Отже, багато проблем з ідеології визвольної боротьби українського народу нам було відомо. Навчаючись на історичному факультеті Чернівецького державного університету (нині – Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича), вдивлюючись тоді в очі викладачів, дивувався їхній політичній зашореності, примітивній комуністичній грамотності та боязні висвітлювати історичну правду серед студентів.

Олена ЛОГІНОВА,
молодша наукова співробітниця Чернівецького обласного меморіального музею Володимира Івасюка

Вшанували пам’ять Володимира Івасюка

22 травня минуло 45 років від дня поховання у Львові видатного українського композитора Володимира Івасюка (1949–1979).

“Як страшно від думки, що я ніколи тебе не побачу...”

Тому ходжу від дверей до вікна... від вікна до дверей. А фіранки на вікнах – щоб ніхто не бачив болю на моїм обличчі...

Не можу сісти ні на мить... Бо все, що у хаті, кричить... Ремствує все на цю самотність...

Всі речі, що є в хаті, скаргились так голосно, що тебе немає.

Лише роаль дивиться понуро цілий день, немов винить нас у тому, що ми тебе сховали... Він мовчить, мовчить... А ми শুємо по хаті...” – зболено писав Михайло Григорович, батько Володимира Івасюка.

У Чернівецькому обласному меморіальному музеї Володимира Івасюка в день пам’яті вшанували композитора, Героя України Володимира Михайловича Івасюка квітами, спільною молитвою та ширим словом: Михайло Павлюк, заступник голови Чернівецької обласної ради, племінник Володимира Івасюка, протоієрей Свято-Покровської Православної церкви України, капелан, отець Іоан Чокалюк, заступник Чернівецького міського голови **Юрій Лесюк**, український співак **Орест Цимбала** (м. Львів), співавтор композитора **Володимир Вознюк**. Зокрема, отець Іоан

наголосив на важливості творчості композитора **Володимира Івасюка**, який є “світільником і Апостолом української нації, який вів і веде усіх за собою”. А **Михайло Павлюк** зауважив щодо важливості творчості **Володимира Івасюка** для усього суспільства, плекання українського слова, української культури, української пісні кожним українцем та нагородив подяками та пам’ятними подарунками від Чернівецької обласної ради отця **Іоана Чокалюка** та співака **Ореста Цимбала**.

Щемкими та вагомими були виступи проректора з виховної роботи **Буковинського державного медичного університету** **Ніни Зорій**, заступника Чернівецького міського голови **Юрія Лесюка** та докторки педагогічних наук, провідної наукової співробітниця Інституту педагогічної освіти дорослих імені **Івана Зязюна** **НАПН України** **Наталії Філіпчук**.

“Знову пісня дзвенить” – зустріч-концерт під такою назвою зібрала понад сімдесят палких прихильників української пісні. Надзвичайно зворушливий двогодинний концерт дав **Орест Цимбала**, відомий український співак, автор мистецьких проєктів. Він багато років тищить слухачів якісною і широко українською піснею, відроджує старовинну пісню, дає друге “життя” ретрокомпозиціям, організовує і проводить фестивалі, резонансні

проєкти “**Карпатське танго**”, “**Повстанське танго**”, “**Мрійлива ніч**”.

Пан Орест зберігає великий архів з публікаціями про улюблених виконавців, композиторів, світочів української культури. Слушна його думка про українську пісенну спадщину: “Пісні, написані 50, 60 років тому, які у нас були заборонені чи не встигли прозвучати з різних причин, тепер для нас стали новими. Наша культура як неозоре поле, ще нам треба навчитися бути компетентними у просуванні свого власного продукту. Бо у нас бувають геніальні задуми, але ми не вміємо їх втілити. Тому, коли робимо якісь проєкти, ніби зависаємо над безоднею”.

Співак широко вповідав про творчі взаємини **Володимира Івасюка** та **Ростислава Братуня**, демонстрував архівне відео виступу **Р. Братуня** у травні 1994 року з **Брюховецького лісу** на освяченні хреста **В. Івасюка**, де можна була побачити батька **Володі Михайла Григоровича**, його сестричок **Галю** й **Оксану...**

Через мелодії **Володимира Івасюка** **Орест Цимбала** складав миттєві доземний низький уклін. **Лунали “Червона рута”, “Вогні Львова” (вірші Ростислава Братуня), “Ой зацвіла рожа” (слава народні, музика Володимира Івасюка).** А з музичним оформленням та якісним звуком допомагала **Тетяна Ткач**.

Щемкою була прем’єра пісні

“**Весняний вирій**” – посвята **Володимирові Івасюку** від його побратима, співавтора **Богдана Стельмаха** та композитора **Анатолія Шепеля**. Музичний твір вперше прозвучав саме у родинному обійсті **Івасюків**, у день 45-ї річниці поховання **В. Івасюка** на **Личаківському кладовищі** у **Львові** і зворушив шанувальників творчості композитора.

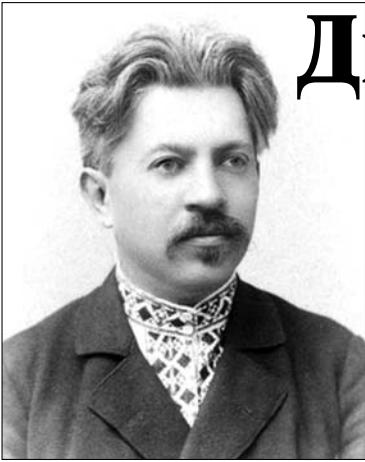
Лунали відомі вокальні твори:

“**Смерекова хата**” (музика **Павла Дворського**, слова **Миколи Бакая**), “**Нас багато по світу**” (музика **Павла Дворського**, вірші **Богдана Гури**), “**Лелеки**” (музика **Л. Вербицького**, слова **Л. Ковальчук**), “**Не питай про любов**” (**В. Камінський** – **М. Петренко**), “**При ватрі**”, “**Повстанське танго**” (вірші **Ольги Ільків**, музика **М. Пашківської**), “**Родина**” (музика **Олександра Злотника**, вірші **Вадима Крищенко**).

Вкотре в цій оселі звучала “**Червона рута**” **Володимира Івасюка**. Важливе місце у творчій біографії співака посідає відкритий фестиваль української естрадної пісні “**Пісня буде поміж нас**” імені **Назарія Яремчука**, який проходить у **Вижниці**, на батьківщині **Назарія Яремчука**. Тож цієї днини завітали і вижничани до музею **Володимира Івасюка**. Засновниця фестивалю, директор мистецької школи **Вижницької міської ради** **Наталія Додяк** широко вітала **Ореста Цимбалу** на **Буковині**, подарувала до музейної книги **Валентини Короті-Ковальської** “**Пісенне древо Івана Миколайчука**” та **Тамари Севернюк** “**Відчайдушне життя. Про дорогих і найдорожче**” з автографом **Тамари Артемівни**: “**Скарбівні Високого духу, мужності і безсмертя – музеєві Володимира Івасюка – сердечно з поклоном. 22.05.2024**”.

Шанувальники ліричної української пісні слухали щиро оповідь **Ореста Цимбала** та милувалися його неперевершеним голосом.

На очах наших гостей бриніли сльози...

Володимир Самійленко

Діяд УНР, поет, драматург і перекладач

Його творчість у школі вивчали побіжно. Його літературна праця не посідала в нашій уяві такого помітного місця, як Тараса Шевченка, Лесі Українки чи Івана Франка, хоча під впливом Шевченкових поезій він почав писати українською, знавчя з Лесею та її родиною, а Франко відгукувався про нього: “Се просто благотворно – смакувати духовні плоди такого поета”. Хтось досі пам’ятає “Коліскову” з “Вечірньої казки” (“Тихесенький вечір на землю спадає...”), а хтось неодмінно пригадає “Ельдорадо”, що в 1990-х лунало у виконанні культового тоді рок-гурту “Кому вниз”. Але досі далеко не всім відомо, що тексти цих пісень належать перу видатного уродженця Полтавщини Володимира Самійленка.

Що ж ми про нього знаємо? Під страшним російським режимом, під яким не можна було навіть говорити рідною мовою, майже нічого не можна було писати, а тим більш мати свою пресу, школу й урядування, як згадував Володимир Самійленко, минуло майже все його життя. Народився він 160 років тому на Полтавщині. Як зауважує у статті про Самійленка офіцер ЗСУ, кандидат політичних наук, релігієзнавець, історик, речник Генштабу ЗСУ Андрій Ковальов: “народився у містечку Великі Сорочинці, колишнього Миргородського полку на Гетьманщині. Символічно, що Самійленко народився у тому самому будинку, де народився Микола Гоголь-Яновський”.

Батько – поміщик Іван Лисевич, мати – колишня кріпачка Олександр Самійленко. Початкову освіту здобув у дядка, потім у Миргородській початковій школі. У 1875 році Володимир вступив до Полтавської чоловічої гімназії, де робить перші спроби перекладати і писати – спершу російською мовою, яка панувала в закладі, а далі, після знайомства з творчістю Шевченка, – рідною українською. У своїй біографії він напише: “З дитинства в дідовій хаті між своїми кривими я жив оточений українською стихією... слухав чумацькі пісні... і взагалі впливався чарівною українською мовою Миргородського повіту, яку я визнаю найкращою, як дуже оригінальну, з найкращою фонетикою, взагалі багатю лексично”.

Скінчивши гімназію в Полтаві, Самійленко робить вибір на користь навчання на історико-філологічному факультеті Київського університету. Зі спогадів: “...Мені радили подаватися до Петербурга, де наука була поставлена краще. Але мене не цікавила перевага петербургських наукових сил над київськими, ...я знав уже тоді добре, що Київ є осередок українського руху, бачив, що ті нечисленні українські книжки, які тоді входили в світ, друкувалися майже виключно в Києві, чув, що в Києві існують українські гуртки, що там живуть українські письменники й наші вчені, й я рішуче вибрав Київ”.

У роки студентства Самійленко починає пробувати сили в літературі й водночас зближується з об’єднанням “Плеяда” (літературний гурток молоді, створений 1888 року в Києві з ініціативи Михайла Косача та його сестри Лариси Косач (Лесі Українки) для тих, хто усвідомлював себе українцем). Тоді гуртком опікувалися Микола Лисенко, Михайло Старицький і Олена Пчілка.

Спілкування з громадою свідомої інтелігенції та праця на національній ниві не давали згаснути й утверджували український дух багатьох молодих людей,

попри нелегкі обставини та заборо-ну рідного слова.

“...Українізованих родин було тоді в Києві надто мало. Родина Олени Пчілки, Миколи Лисенка, Михайла Старицького, Василя Карачевського-Вовка, Христі Вовчихи (дружина Хведора Вовка, що тоді жив у Парижі емігрантом), Павла Житецького – оце, мабуть, і всі. В інших більш або мени панував “общепонятный язык”. Кидаючи загальний погляд на тодішнє українське життя в Києві, треба признати, що ми, українська молодь тодішня, зробили в ті часи мало, але ми вчилися робити і вчилися не стільки через школу, котра майже нічого не давала для вироблення свідомого українства, а поза школою, почасти під проводом старших громадян, почасти своїми силами...”

“Роковини Шевченка були в нас завше днем, до якого ми дуже готувалися. Треба було в нейтральних і тому безпечних із боку поліційного, але прихильних до українства кругах знайти помешкання під вечірку, яке могло б умістити сотню або дві осіб... Готувались реферати, хорově й солові співи, вірші. Ці роковини відвідував дехто з старших громадян, а Микола Віталійович Лисенко не відмовлявся дирижувати хором або приспівав до співів. Часом пані Олена Пчілка читала на таких вечірках свої поезії. Роковини ці робили на молодь дуже велике враження і для широких кіл, які ще не щільно зв’язані були з українством, безперечно, мали агітаційне значення”.

Він плідно працює і друкується у часописах “Зоря”, “Дзвінок”, “Літературно-науковому віснику” і, зрештою, стає зраним в Україні поетом. Проте, як згадували сучасники, Володимир Самійленко не мав практичної жилки, не переймався певними матеріальними благами, і своє майбутнє не хотів пов’язувати з кар’єрою чиновника. Єдиним його справжнім захопленням була література. Його коліскова – “Вечірня пісня”, яку поклав на музику Кирило Стеценко, стала улюбленою народною піснею.

На офіційному сайті Українського інституту національної пам’яті (УІНП) повідомляється: “Протягом 1893–1917 років жит-

тя поета було пов’язане з Чернігівщиною. Він працював нотаріусом, хоч і не полишав писати. Перебуваючи у Чернігові, відвідував “суботи” у Михайла Коцюбинського, де збиралася місцева творча інтелігенція... Знав 9 мов, серед них – грецьку, іспанську, італійську, латинську, польську, французьку. Переклав “Гіаду” Гомера, “Божественну комедію” Данте, твори Мольєра, Байрона”.

Окрім таланту лірика і драматурга, Володимир Самійленко був блискучим майстром сатири й гумору. Гостро висміював лжепатріотів, засуджував самодержавство, графоманію, продажність (“Як то весело жить на Україні” (1886), “Мудрий кравець” (1905), “Невдячний кін” (1906), “Дума-цяця”, “Міністерська пісня”, “Новий лад”). Яскраві зразки нещадної політичної сатири, написані понад сто років тому, звучать застережливо і відгукуються сучасному читачеві:

Ше стоїть Україна!

*Не емрла вона
І вмрати не має охоти.
Кожна піч українська –
фортеця міцна,
Там на катах лежать
патріоти.*

(“На печі”, 1898 р.)

Не оминає митець мовчанкою й ворожого сусіда з його традиційно-шовіністичною природою панування над іншими народами.

*Десь далеко єсть країна
Пушина, вільна, щастям горда,
Кожний там живе щасливо –
Держиморда, держиморда.*

*...Там живе племін усяких
Престрашенна мішанина,
І за те той край зоветься –
Русь єдина, Русь єдина.*

(“Ельдорадо”, 1886 р.)

“Самійленко – недооцінена постать, це український інтелектуал рівня Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, Івана Нечуй-Левицького, Бориса Грінченка, Івана Франка, Миколи Міхновського. Найілюстративніша характеристика, що Володимир Самійленко разом із Миколою Міхновським, Борисом Грінченком, Іваном Липою, Миколою Вороним належали до Братства Тарасівців”, – стверджує Андрій Ковальов. Учасники

Ювілейні заходи в селі Великі Сорочинці

Меморіальна дошка в Полтаві

Братства метою своєї діяльності визначили здобуття самостійної від Москви Української держави. Братство Тарасівців – підпільна антиросійська організація, створена в 1891р. Її учасники дали клятву на могилі Тараса Шевченка, присягнувши всіма засобами поширювати серед українців його безсмертні ідеї. Це легендарна, знакова для українського державотворення організація.

Чимало її діячів стояли біля витоків Української Народної Республіки (УНР). Серед них Володимир Самійленко. Він підтримував Українську революцію 1917–1921 років, боротьбу Симона Петлюри за незалежність, працював у міністерствах освіти і фінансів УНР.

Після окупації УНР червоною ленінською росією разом з українським урядом емігрує в Галичину. Там він працює в “Просвіті”, продовжує писати й перекладати. На запрошення Марка Черемшини Самійленки перейшли жити до його дому. Дуже тепла була зустріч із Василем Стефаником. Після Снятина сліди поета ведуть у село Карлів (нині – Прутівка Івано-Франківської області). У вигнанні Володимир Самійленко животів у злиднях, хронічно хворів, пережив смерть обох доньок. Виснажений фізично й морально, втрапивши сподівання на національне відродження, повернувся до Києва. Батьківщина зустріла поета непривітно і навіть вороже.

Андрій Ковальов розповідає: “У 1925 році Володимир Самійленко повернувся із вимушеної еміграції до окупованої советами України. Оселився спочатку у Києві, а в останні місяці життя переїхав до Боярки-Будаївки. Будинок агронома Ващенка, у якому він жив у Боярці, став місцем паломництва всіх активних українців того часу. Тут у нього бували молоді ще тоді поети Зеров, Сосюра, Рильський, академіки Олександр Дорошкевич, Сергій Єфремов, перекладач Євген Тинченко, Марія Грінченко, Людмила Старицька-Черняхівська, Віра Матушевська”.

Віра Олександрівна Матушевська, дружина редактора київської газети “Рада” Федора Матушевського, яка працювала лікаркою земської лікарні в Боярці під Києвом, утримувала своїм коштом старого і тяжко хворого на рак письменника аж до його смерті і своїм коштом поховала в Боярці 12 серпня 1925 року.

Вшанування пам’яті

З досліджень Андрія Ковальова: “Його поховали за коштом місцевої Михайлівської парафії Української Автокефальної Православної Церкви. Очоловив похорон єпископ Григорій Стороженко у співслужінні десятка священників. Промовляли на похороні колишній Прем’єр-міністр УНР Володимир Чехівський і Людмила Старицька-Черняхівська. Могила Самійленка за часів совка була місцем збору київських дисидентів двічі на рік – 3 лютого і 12 серпня. Недарма саме у ці дні тут стало дві важливі події 12 серпня 1941 року на могилі Самійленка було відроджено українське самоврядування у Боярці, бо сталінські війська відступили, а німці на той час сюди ще не прийшли. У 1964 році за сприяння Рильського і Спілки письменників України на могилі Самійленка встановили кам’яний надгробок. 3 лютого 1991 року на могилі Володимира Самійленка вперше за 70 років у Боярці замайорів синьо-жовтий прапор”.

“1906 року Іван Франко з Михайлом Мочульським зібрани друковані й недруковані вірші поета 1884–1906 рр. і видали їх у Львові за його власним прозивимем під заголовком “Україні” з передмовою Франка. Своєю назвою збірка наголошувала на основній творчій темі Самійленка”, – повідомляється на сайті УІНП.

Постановою Кабінету Міністрів України від 5.05.1997 року ім’я Самійленка присвоєно Прутівській загальноосвітній школі I–III ступенів Івано-Франківської області. У цьому закладі створено музейну експозицію й встановлено меморіальну дошку. Вулиця, на якій проживав поет, названа його іменем. А Боярська міська рада Київської області у 2008 році встановила щорічну літературно-мистецьку премію.

25 серпня 1995 року поета пошанували встановленням по груддя авторства скульптора Володимира Білоуса. Пам’ятник відкрили на малій батьківщині, у селі Великі Сорочинці неподалік Миргорода. А у 2015 році на фасаді будівлі наукового лиціу № 3 Полтавської міської ради (центр міста, вулиця В’ячеслава Чорновола) відкрили меморіальну дошку. Адже саме тут, у першій чоловічій гімназії, Володимир Самійленко навчався у другій половині XIX століття.

“Нам є чим і ким пишати. І це завжди важливо пам’ятати! Творчість таких особистостей, як Володимир Самійленко, – важлива складова літературної спадщини українців, яка пробуджує почуття українського духу та цікавість до своєї культури”, – переконана заступниця начальника Миргородської райвійскадміністрації Людмила Горобець.

Упорядкував
Олег ПУСТОВГАР,
представник УІНП
в Полтавській області

Анна СТОЛЯРОВА,
просвітянка, краєзнавиця,
м. Харків

Слобожанський вінок вшанування Олени Пчілки До 175-ліття від дня народження

"Олена Пчілка – одна з найхарактерніших фігур українського життя, громадського і літературного. З неослабленою енергією, з 70-х рр. почавши, служила вона українському письменству: перекладала повісті Гоголя, видавала двотижневик "Рідний край" з додатком для дітей "Молода Україна", підіймала бої за чистоту літературної мови, відкривала і підтримувала "молоді таланти", – так писав про українську письменницю Ольгу Петрівну Косач-Драгоманову, в літературі під прикритим ім'ям Олена Пчілка, відомий поет Микола Зеров. Але за життя в царські часи вона була "підпорядкована негласному нагляду, оскільки вирізнялась соціально-демократичним спрямуванням українофільського відтінку".

У радянські часи Олена Пчілка двічі була арештована за любов до України, і знали ми її тільки як "мати Лесі Українки", хоча у неї було ще п'ятеро талановитих дітей, вихованих у дусі національного патріотизму на вірність Україні.

Старший брат Михайло опікувався освітою та культурним розвитком своєї сестри Ольги, познайомив її зі своїми друзями – Старицьким, Лисенком, Кропивницьким, Тобілевичами. У драгоманівському гуртку у неї прокинувся інтерес до фольклору і етнографії, сформувався матеріалістичний світогляд, літературно-естетичні смаки, вона вивчала народну творчість, побут, записувала народні пісні, обряди, збирала чималу колекцію орнаменту.

У 1876 р. в Києві виходить її перша дослідницька праця "Український народний орнамент". У передмові до цього альбому Олена Пчілка пише: "Українські вишиванки й тканки вславилися своєю красою. Від якого часу на їх звернув увагу ширший світ, з тихих закутків селянських вони пішли на виставки та на продаж у великі городи наші і в далекі краї заграничні".

Олена Пчілка збирала тексти й мелодії українських народних пісень і передавала їх Миколі Лисенкові для збірника "Українські народні пісні". Цікава історія однієї пісні, яку Олена Пчілка почула від дівчинки років 12-ти у глухому волинському селі Жабориці. Співала вона тільки одну строфу: "Без тебе, Олесю, пшеницю возити, / Без тебе, голу-бонько, тяжко в світі жити, / Як

день, так ніч, то зову душу, / Я до тебе прийти мушу, / Нехай не раненько, Олесю, серденько!". Коли Олена Пчілка проспівала цей куплет Миколі Лисенкову, змінивши мелодію на свою, бо та була занадто веселою щодо тексту, композиторові мелодія дуже сподобалась, і він попросив дістати продовження слів. Олена Пчілка сама придумала повний текст. Цю пісню Лисенко взяв до своєї композиції, зробив із неї фортепіанний номер у дві руки, і згодом не одне товарище зібрання чарувала прекрасна інструментована композиція. Але Олена Пчілка не сказала йому, що це її авторська мелодія і текст І, як висловлювалася сама авторка, "пішла Олеся в Боже путь". Про це дізнаємось із листа Олени Пчілки до зятя Климента Квітки (1922 р.).

Зима 1883 року принесла Миколі Лисенку радісну новину про те, що в Харкові оперне товариство має ставити оперу "Різдвяна ніч" (сценарій М. Старицького, на сюжет повісті М. Гоголя, музика М. Лисенка). Прем'єра опери відбулася на сцені Харківського драматичного театру 27 січня 1883 року в постановці режисера А. Б. Палчинського, диригент М. Б. Емануель. То було свято свідомого українського громадянства. Адже прийшло усвідомлення, що в історії культурного відродження української нації сталася подія неабиякої ваги і значення – народилась українська національна опера. В опері М. Старицького і М. Лисенка запово-жець Пацюк ще не втратив

колишньої гідності козацької, завзяття й мрії запорозького лицарства. Від опери немов ішло променисте сяйво на всю картину зображуваного в "Різдвяній ночі" козацького селянського побуту. Лисенків хор – це було саме життя.

Тоді на прем'єру опери в Харків приїжджала Олена Пчілка. З її спогадів дізнаємось: "Мені теж заманулося поїхати до Харкова побачити ту премієрну "Різдвяну ніч". По приїзді до Харкова я знайшла знайомого етнографа Михайла Федоровича Лободовського, він поміг мені добути ложу в театрі, потім показував Харків. Другого вечора подались ми на теє свято. У великому театрі було дуже людно, панував рух та урочисте доживання. Громадянство в театрі було простіше, ніж в Києві, в "раю" багато молоді, вдягненої в українське вбрання, всюди маяли барвисті стрічки, віночки на чорнявих гарних голівках. Останній дзвінок. По гарно

зіграній увертюрі так прийшла і перша дія. Коли опустилась залона, залунали, мов широка річка, нестямне плескання широкх рук. Те саме було по кожній дії. Викликали артистів, викликали авторів. Стіни, здавалось, не витримають такого гучного оплесків. Це ж уперше публіка чула оперу українською мовою". Збереглися численні рецензії на виставу. Харківська газета "Южный край" 2 лютого 1883 р. відреагувала так: "Опері "Різдвяна ніч" належить майбутнє, зважаючи на той захват, який охопив нашу харківську публіку".

За словами Д. Донцова, "замість загальноукраїнського всецілющего зйшла на всі болі – милосердної сльози, шукала Олена Пчілка в своїх творах чинного протесту". В молодості подорожувала в Почаївський монастир, заснований у XIII ст., де в 1818 р. було розгорнуто першу друкарню К. Транквіліона-Ставровського, і зділа в Чигирин, звідки привезла різні археологічні раритети. Її зацікавленість історією України спонукала написати поему "Орлове гніздо", в якій вона відтворила боротьбу проти колонізаторської політики російського царизму. Протест проти царизму Олена Пчілка показала у творах на біблійну тематику. У вірші "Пророк" вона оспівувала пророка – народного ватажка, який молиться "за люд нужденний". Іван Франко назвав цю поезію "прекрасним твором".

Особливе місце в драматургії Олени Пчілки посідають п'єси для дітей, наприклад "Кармелюк", прем'єра якої відбулася в домашніх умовах дітьми письменниці. Сказала вона своє слово і в жанрі байки, а на перекладах світової літератури міцнів її поетичний голос.

У вересні 1903 р. в Полтаві відбулося велике свято – відкриття пам'ятника Івану Котляревському. Це було перше соборне зібрання українського народу. Приїхали діячі культури з Галичини, Буковини, Волині, Харкова, Одеси, Львова, Києва. Їхні стосунки будуть дружніми впродовж усього життя. На цьому святі у Олени Пчілки з'явилися нові друзі – харків'яни. Відбулося знайомство з Гнатом Хоткевичем. Стосунки з Оленою Пчілкою у нього були майже родинними.

19 вересня 1904 р. Леся Українка пише в листі до сестри Ольги із Зеленого Гаю: "Приїздив до нас в гості на три дні Хоткевич з Харкова, малював тут види, їздив човном, читав свої твори і користав із чудової, зовсім літньої погоди". Гнат Хоткевич спілкувався у справах народної освіти із старшим сином Олени Пчілки Михайлом і його дружиною Олександрою Судовщицевою-Косач,

коли вони жили в Харкові.

Дружні стосунки родини Олени Пчілки були і з родиною Христини Алчевської. Громадськість Харкова гідно оцінила працю Х. Д. Алчевської: 20 травня 1912 р. широко відзначали п'ятдесятирічну діяльність її на ниві освіти. Свято відбулося в новому корпусі університету. Гості з'їхалися з багатьох міст, було безліч широкх і сердечних промов, море квітів, а вітальних телеграм було стільки, що вирішили їх не зачитувати, а виголошувати, від кого вони прийшли. І тільки одну телеграму було зачитано – привітання від Олени Пчілки: "Від редакції "Рідного краю" і "Молодої України" вітаю достойну ювілярку рідним словом. Щастя Боже досівати ниву просвіти на Україні словом українським на многи літа".

Надзвичайно цікавий документ виявлено в наші часи – лист Олени Пчілки до професора Харківського університету Миколи Сумцова. 31 жовтня 1909 р. Олена Пчілка зверталась до нього за допомогою і підтримкою в поширенні журналів "Рідний край" і "Молода Україна". У Харкові жив її молодший брат Олександр Драгоманов, лікар-психіатр, який працював у психіатричному відділенні Олександрівської лікарні, мешкав у будинку купця Лисикова по вул. Сумській, 6 (будинок зберігся). У Харківській державній науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка зберігаються дві наукові статті О. П. Драгоманова – "Патологія алкоголізму" й "Психози та сухоты", актуальні досі. У нього купився Олена Пчілка, коли навесні 1889 р. приїздила в Харків разом із Лесею на консультацію до професора Грубе.

У 1923 р. в харківському журналі "Червоний шлях" були надруковані листи І. Франка до Олени Пчілки. У 1929 р. харківське кооперативне видавництво "Рух" звернулося до Олени Пчілки з проханням написати автобіографію до збірки її оповідань. Так склалося, що один із редакторів видавництва Т. Черкаський приїхав до письменниці в Київ, і вона продиктувала йому свій життєпис, бо сама була дуже слабка. Готовий рукопис автобіографії зачитано Олені Пчілці. На оригіналі письменниці власноручно зробила напис: "Мою автобіографію Черкаський з моїх слів записав. Все записане стверджую. 18 жовтня 1929 р. Олена Пчілка-Косач". 1930 р. у Харкові в лютому вийшов збірник оповідань Олени Пчілки з фотографією і автобіографією накладом 5000.

Олена Пчілка виросила-виховала шестеро дітей. Згадаємо про двох старших, пов'язаних із Харковом. Первісток Олени Пчілки – син Михайло. Вищу освіту отримав у Дерптському університеті (Естонія), у 1902 р. перейшов на роботу в Харківський університет на посаду приват-доцента на кафедрі фізики та метеорології. Працював в оточенні таких наукових світил, як математик і механік О. Ляпунов, математик Л. Струве, геолог П. Пятницький, архітектор О. Бекетов, історик, етнограф, літературо-

знавець М. Сумцов. Приват-доцент М. Косач читав курси загальної метеорології, електростатики і електромагнетизму, механічної теорії тепла, рентгенівських променів. Крім того, викладав загальну фізику у ветеринарному інституті та в школі технічного товариства, керував університетською метеорологічною станцією. Оpubлікував низку наукових праць: "Про деякі проблеми в теорії теплоти", "Положення осовної лінії в електричних циклонах" – обидві німецькою мовою. Водночас М. Косач – поет, прозаїк, фольклорист, людина активної громадянської позиції. Свої твори друкував під псевдонімом Обачний. 1898 р. у Франковому журналі "Життя і слово" опублікував своє найкраще оповідання "Хмара", про яке І. Франко сказав: "'Хмара' дуже інтересна і мова прекрасна. Ми, галичани, не швидко до такої дідемо". Для харків'ян здається живим голосом лист Михайла Косача до матері 9 лютого 1903 р.: "Чи скінчили переписувати Лесині "Відгуки"? Коли вони вже непотрібні, то прошу прислати, бо в Харкові дуже цікавляться Лесиними творами".

Старша дочка Олени Пчілки – Лариса. Вісімнадцятирічною приїздила разом із матір'ю на Харківщину. У Харкові була майже два тижні, знайомилася з містом і залишила про Харків відгук у листі до своєї бабусі: "Я з утіхою згадую своє перебування у Харкові". Місяць вона лікувалася на хуторі Косівщина Сумського повіту Харківської губернії у народної цілительки Параски Назарівни Богуш. Наш край зачарував юну волинянку. У грудні того ж року Леся написала новелу-спогад про своє перебування на Харківщині і дала їй назву "Весняні співі".

1924 р. Всеукраїнська академія наук обрала Олену Пчілку членом-кореспондентом, і письменниця продовжила творчу роботу, як і в ранній молодості, про що вона писала у вірші "Перший вінок":

*До спілки ж, сестри!
В нашій гаю
Вінки ми працюємо –
І на користь рідного краю
Жіноче серце віддамо.*

10 квітня 2023 року в Національному університеті імені В. Н. Каразіна в Харкові було висаджено "дерево знань" – яблуню із саду родини Косачів у Зв'язелі – як символ примноження знань, процвітання і розвитку. Дерево посадили на честь Лесі Українки, Михайла Косача і Олени Пчілки.

“Живу на обертах крутих”

Олесь Воля. Щоденник. Світе ясний... – Житомир: “Рута”, 2023. 572 с.

Микола ДМИТРЕНКО

Наш світ сповнений таємниць і загадок, які людина не може осягнути розумом чи інтуїцією, почуттями чи відчуттями. Лише декому дано природне осяяння, яснопрозоріння, бачення ширше й глибше, без відомих обмежень, що за звичним поглядом уявляється як “схвібнутість”, “одержимість”, “божевілля”, “не від світу сього” тощо.

Більшість не бере до уваги, що вихід за межі звичного, банального, стереотипного – це не просто “відхилення від норми”, а специфічна форма пізнання світу, оригінальна геніальність. Тож вислів “сучасники не визнають геніїв” підтверджується колективним свідомим як інструментом, що не дозволяє кожному пересічному індивідуумові принижуватись, визнавати, що він сірий і примітивний, безталанний, а хтось поруч (або й далі, навіть далеко) – оригінальний, надзвичайно талановитий, ба більше, геніальний. Тому й культивується у світовій спільноті глобальний імператив: “Будь людиною!” Тобто будь таким, як інші, не виокремлюйся, не “висовуйся”, бо це егоїстично, неповага до колективу (ширшого чи вузкого соціального середовища).

З іншого боку, “бути людиною” містить гуманний зміст: не чини зла, не уподібнюйся до тварин (мається на увазі приниження світу природи, порівняння, кажуть, завжди кульгає), рахуйся із собі подібними тощо. В українському сільському середовищі в сімейному побуті тривалий час панувало означення “людські діти” (“Людські діти як діти, а мій...” , “людська дитина” – тобто слухняна, чемна, тримається дому, працює, добре вчиться тощо).

Неоднозначність у поглядах на людину спостерігається впродовж тисячоліть. В основі цих неоднозначностей лежать дві фундаментальні категорії: Добро і Зло. Боротьба добра і зла – це боротьба світла й темряви, правди й кривди. Воїни світла – прихильники добра, охоронці рідної землі, праведники.

До таких праведників, добротворців, світлоносних людей належить Олесь Воля (творчий псевдонім Олександра Володимирова Міщенко) – особистість яскрава, неординарна, з видатним осяяним даром, своєрідною космічною для України місією. Можливо, це моє перебільшення, а може, переменування?.. Принаймні кожен, хто ознайомиться-прочитає книжки цього автора, можливо, звиснокує для себе глибше й повніше. А це (назву лише деякі) книжки прози “Перегін”, “Завір'юха”, два томи афоризмів “Піраміда Духу”, “Афоризми і думки”, знакові народні епопеї про голод-геноцид українців 1932–1933 років “Мор”, “Безкровна війна” (у двох томах). 2023 року письменник опублікував чотири книги: “Поліна Винник. Життя бушується... Листи від ньенки. Упорядкував Олесь Воля”, “Про головне. Діалоги”, “Я вибрав письменницьку долю” та “Щоденник. Світе ясний...”. Саме про останню в переліку книгу розповім докладніше.

Упродовж усього творчого життя (понад п’ятдесят років, починаючи з 1969-го) Олесь Воля нотував сокровенне. Першу частину щоденників “Сорок років” (1969–2009) опубліковано раніше. У новому виданні хронологічно охоплено 2010–2021 роки.

Навіщо люди пишуть щоденники? Для того, щоб зафіксувати події, факти з власного життя і зберегти для пам’яті, перечитувати в старості й згадувати молодість? Чи для того, щоб амбітно возвеличити себе, ідеалізувати, аби сподобатись сучасникам і нащадкам – онукам, правнукам? А може, продемонструвати свою ерудицію, причетність до епохи, рідного краю, Бать-

ківщини, усього світу? Чи зафіксувати не лише факти, вчинки, а й думки з певного приводу; висловити оцінки інших людей – рідних, знайомих, учителів, письменників, філософів, політиків? Чи пишуть для того, щоб пізнати, віднайти істину або приховати її?.. Чи для самотерапії, жалю на свої страждання, неперіборні обставини, щоб виправдати власні байдужість, лінивість, бездіяльність, немотивованість, пояснити причини слабкощів, поразок, образ на когось чи на весь світ, на долю не лише собі, але й тим, хто з цими нотатками ознайомиться?..

Чи завжди автори розраховують на те, що їхні записи хтось читатиме? Адже це такі інтимні его-документи, що їх не кожен готовий показати навіть другові, не дарма часто-густо з плином літ щоденники просто знищують, спалюють або заповідають відкривати для читання (ознайомлення, публікації) через десять, двадцять ... років після смерті автора. А якщо самі автори публікують власні щоденники, то на що сподіваються? На більшу читацьку прихильність, захоплення, похвалу?.. А чи не розголошують вони в такий спосіб не лише свої, а й чужі таємниці? Чи сподобається це тим, про кого згадано (не лише негативно, а й позитивно)? Чи бере автор на себе відповідальність судити про все на світі, особливо про людей, що з ними спілкувався, які довіряли йому своє сокровенне?.. Яка в щоденниках частка правди, а яка лукавства?.. Втішається чи розчарується сам автор публікацією щоденника?.. Ця публікація – слабкість чи мужність? Водю, чорнилом чи кров’ю написано текст?..

Із щоденниками так непросто... Це можна збагнути на прикладі щоденників Тараса Шевченка, Олександра Довженка, Олесь Гончар, Дмитра Павличка, Івана Чендея, Степана Пушика, денників Петра Сороки...

А що ж Олесь Воля? Яка його мотивація-спонука? В епіграфі автор пояснює: “Мій щоденник – лише частково біографія зброленого серця: лєвова частка – криаві зарубки на ньому. Зарубки від глибокого усвідомлення тих антилюдських і антилюдських несправедливостей, наруг, жорстокості і оман, які чинили і чинять моему народу його вороги й недруги”.

Чи не надто категорично, трагічно-песимістично? Аж ніяк ні. Зі сторінок щоденника постає мужній, волелюбний характер, добротворець, “від сонця рожденний” (с. 196), наділений космічною енергією словотворення, себепізнання, записування з небес (“Мое перо не зупиняється: воно підключене до надпотужних “двигунів” космосу”). 10 липня 2011 р.: “Чи не занадто я вливаюсь в себе через виструнчені абстракції думок? Мабуть, ні. До того ж, роблю це в афористичних сплесках, Небом посланими”. 13 лютого 2017 р.; “У Бога я навіть не його секретар – записувач слів”, 24 березня 2013 р.).

Ця людина жертвою служить українському народові, а не владі. Хіба може хтось звинуватити Олесь Волю за таке передбачення: “Україна на порозі бойні. Жорстокої, затяжної, з багатьма безглуздими жертвами. І Росія не зупиниться в своїх намірах (одноосібний лідер світовий – Америка – на неї тисне, загрожуючи “відпанахати” ласий шмат України. А точніше, зробити її васалом своїм та Європи); Україна боротиметься смертельною боротьбою, аби її нанівць не стерли; а космополіти-олігархи ще нахабніше розперізватимуться. Їхні гамани розпухатимуть...” (8 квітня 2014 р.). Через день після цього: “Передчуття: після виборів Президента (а такий буде стовідсотково тільки з числа олігархів) владці поведуть і призведуть Україну до повномасштабної війни-катастрофи, але уникнуть відповідальності

за жертви в ній...”. Конституційне право кожного громадянина вільно висловлювати власну думку з будь-якого приводу, подобається це комусь чи ні.

На сторінках щоденника Олесь Воля часто веде діалоги з геніями людства, видатними філософами, письменниками. “Не сотвори собі кумира”... Олесь Воля називає з-поміж багатьох Г. Сковороду, Ф. Ніцше, М. Амосова, Григора Тютюнника, “хрещеного батька в літературі” Олесь Гончар... Але не кумири вони для Олесь Воля, а духовно-творчі інтелектуально-емоційні авторитети, що спонукають до глибокого думання, себешукання й себевідтворення, адже “кумирів створюємо з причини нашої слабкості й безвідповідального ставлення до себе” (с. 378).

“Моє серце в любові до інших і світу горнеться” (с. 61), – зазначив автор, сповідуючи добро як ідеал. Він чудово усвідомлює, що за своєю природою добро толерантне, але релігійники-ортодокси перетворили цю толерантність на поняття гріха й кари, страшного суду для мас, а політики – на лібералізм олігархів, які тримають народи в своїх лабетах, у покорі рабського безгрошів’я, “надто ми вже орабіли” (с. 101).

Переймаючись долею України, Олесь Воля як письменник і хвилюється, і тривожить, і дратується, іноді гнівно реагує на всілякі політично-управлінські маніпуляції-спекуляції, засуджує правителів-чужинців, критикує засмічення української мови: “Просто пошесть якась! Ніби хтось нас, українців, інфікував заразною хворобою в спілкуванні: на кожному кроці тільки й чуєш оте дурнувате слово-паразит – “тіпа”. У метро чуєш, у тролейбусі, трамваї, на вулиці, на пляжі. Від дітей і підлітків особливо часто те “тіпа” вухо різке. І дорослі цим “тіпа”, немов мохом гідким, пообростали. Мене від цього “тіпа” аж тіпа. Бур’янисто множаться також оте “круто”, “реально”; серед журналістів – “наразі”. Досі засмічують мову жіночі зітхання-вигуки дурнувати: “Ужас!”, “Прелесть!”, “Кошмар!” Коли вже ця пошесть припиниться?..” (25 червня 2017 р.).

Шляхи самопізнання, самовдосконалення в Олесь Воля, “завдання на близьку й далеку перспективу” непрости: “очистити душу від бруду, очистити тіло від “шлаків”, вивершити в собі собор” (4 лютого 2010 р.). Найбільш авторитетний учитель – життя. Автор пізнав багато і на рідній Полтавщині, і в університетських аудиторіях, і в чотирирічних буднях залізничника-провідника, і на Байкало-Амурській магістралі, на київському книжковому ринку “Петрівка”, на роботі в Будинку літературів Спілки письменників України, у таких зарубіжних країнах, як Єгипет, Об’єднані Арабські Емірати, Таїланд, Шрі-Ланка, Камбоджа, Угорщина: “І на коні, і під конем побував, бо галопом по життю летів; зараз знесилився, жалюгідний якийсь, ослаб...” (10 січня 2010 р.).

Часом Олесь Воля наводить коротку самохарактеристику, через яку можна скласти повніше уявлення про нього – неординарного, правдолюбного, невгамовного, наївного, незламного, сильнодухого, замкнутого й широго, відкритого, як нерв: “Ніколи, нікому, ані за будь-яких обставин не покажучи свого щастя: щоб не зурочили” (с. 16), “Що менше сторонніх коло мене, то спокійніше живу” (с. 17), “Не стою на місці, щоб не провалитися” (с. 19), “До двадцяти п’яти я формувалася усім тим душевно-розумовим вінегретом, яким годують учителів початкової й середньої школи, вихователів, авторитети; з двадцяти

Олесь ВОЛЯ

ЩОДЕННИК

СВІТЕ ЯСНИЙ...

п’яти до тридцяти п’яти зрозумів: вчили мене не ті й не того (за рідкісними випадками), щоб стати сильним і успішним; після тридцяти п’яти в муках “розформовувався”, точніше, ставав (і стаю) таким, котрий рівно виконує своє земне призначення, послане з г о р и” (с. 28–29), “Я атеїст на дев’яносто дев’ять відсотків, але один відсоток лишаю для пошуків Бога, і той один відсоток визначає напрямок мого добротворення” (с. 48), “Понад десять років жив я зі свариливою дружиною-психопаткою” (с. 51), “Творчість – не лише порятунком, а й мій спосіб існування” (с. 153), “Перебіти в дитинстві три ребра стискують печінку, не дають їй працювати нормально... 1 27 травня 2010 року, коли мене отруїли, то першою відмовилася працювати печінка; виходить, найслабша ланка. Лише потім – нирки” (с. 159), “Своєю добротою стільки зла собі заподіюю, стільки нервуюю як і картаюся, що давним-давно мав би помудрішати – не виходить. А це, мабуть, тому, що мій талант доброти, по-перше, надмірний, по-друге, неперестійний” (с. 175), “Свічка мого життя хоча й згорає невблаганно, але... кіптяви немає” (с. 181), “Куди б не стріляв, а влучиш у себе...” (с. 187).

Запис від 3 серпня 2015 р.: “Спека, біль пекучий у грудях дихати не дають. Порятунком – писання. 3-за столу по дев’ять-десять годин не встаю. Ніби останню кров із себе виливаю...” (с. 229). Навздогін 17 серпня в клініці кардіології: “Таки довів я себе до ручки, дурень неотесаний, безвідповідальний у ставленні до свого здоров’я. Виявляється, було в мене аж два гострих інфаркти. Один ще тоді, 2010 року, коли отруїли... Мені все було ніколи та й ніколи в лікарню сходити на обстеження. На ногах недугу терпів. Але ось спека нестерпна знову підкосила – тобто серцевий напад удруге. Тиск 220 на 100. Між життям і смертю опинився” (с. 229).

Інші штрихи до самопортрета Олесь Воля: “Унікаю тих, що кажуть про інших погано: щоб самому не поганіти” (с. 257), “Яснобачення моє зіркішає, а зір падає” (с. 263), “Не думаю, що я єдиний, у якого серце чисте. Таких багато. А от таких, що своїм “чистим серцем” не забруднюють інших, зовсім мало” (с. 266), “Що за життя, коли ні холодно, ні жарко – живу на обертах крутих” (с. 348), “Ризик – це весь я. І взагалі все життя тільки тим і займався, що ризикував” (с. 424), “Мов блискавка сяйнула: я по-справжньому закохався лише в “юній старості” – в 43. У Ганнусю” (с. 476), “При слові політик мене нудить” (с. 518), “Не героїзму моєї старості, але кожен прожитий зараз день прирівнюю до подвигу” (17 лютого 2021 р., с. 535).

З любов'ю до рідного міста

Це сповнена любові до рідного міста, історичних фактів і фантастичних вигадок історія, що поєднує новими зв'язками знайомі місця та імена. Вистава, яка оживляє історичні постаті та влаштовує захопливу екскурсію крізь час.

– Можна сказати, що це моя перша повноцінна співпраця з Київським театром на Лівому березі Дніпра, – розповідає авторка п'єси Катерина Пенькова, – але мої тексти тут уже знали, оскільки були читання. Зокрема, Тетяна Губрій робила в театрі читки двох моїх текстів – “Покидьки” і “Сто тисяч”.

Позаминулого року на фестивалі “Митниця. Нова режисура” Катя Парфир’єва обрала один із моїх текстів. А минулого року два режисери – Олександр Соколов і Євгеній Резніченко – увійшли до фіналу цього конкурсу з моїм текстом “Свинина”. Після цього менеджери театру звернулися до мене, аби я створила текст до вистави “Легенди Києва”.

Ідея цієї постановки виникла у директорки – художньої керівниці театру Олесі Жураківської. Але спершу ніхто з нас не знав, що там має бути, які конкретно легенди, як вони мають бути пов'язані між собою.

Я контактувала з майбутньою режисеркою Наталією Сиваненко. Разом із нею ми почали перебирати книжки, які нам надала пані Оlesia. Перечитали багато літератури – бувальщин і легенд Києва.

Були виставлені жорсткі часові рамки. Оскільки це вистава для сімейного перегляду, то вона мала бути не довше, ніж півтори години. Тому довелося відмовитися від цікавих історій про Кирила Кожум'яку, фонтан Самсона на Подолі, святі моші в Лаврі.

Останню селекцію робила режисерка: вирішувала, які історії залишити. Це залежало не стільки від самих історій, скільки від контексту, поєднання, який вигляд вони матимуть на сцені, а також від акторів, які грають у виставі.

Намалася провести думку, що якщо ти живеш у місті, мрієш разом із ним, твориш разом із ним, то стаєш його частиною. І незалежно від того, народився ти в Києві чи тебе сюди занесла доля, ти стаєш киянином.

Створюю свої п'єси по-різному. Це залежить від тексту, завдання, яке переді мною стоїть. Раніше я не роби-

У Київському академічному театрі драми і комедії відбулася прем'єра вистави “Легенди Києва”, що складається з легенд про славетне місто на Дніпрі.

ла такого складного тексту, довелося опрацювати багато інформації. Загалом створила вісім історій, які довелося скорочувати. А деякі взагалі не увійшли до вистави.

Треба було вивчити матеріал, створити персонажів і власне історію. Це був досить тривалий процес – з листопада по березень. Два-три місяці я вивчала, підбирала історії, робила дослідження. Потім займалася написанням самого тексту (приблизно місяць).

Безпосередньої участі у створенні вистави не брала, бо нині мешкаю у Варшаві. Підсумковий результат побачила на допрем'єрних показах. Весь цей час ми були в контакт з режисеркою, багато обговорювали. Тож не можна сказати, що я була повністю виключена з процесу.

Мені дуже сподобалося все побачене на сцені. Це колосальна робота всіх цехів і режисерки. Візуальний ряд, сценографія, музика, акторські роботи. Надзвичайно влучна всім, хто взяв участь у створенні вистави.

Думаю, що кожна з відтворених легенд заслуговує на повноцінне сценічне втілення. Так само на це заслуговують і ті історії, що не увійшли до вистави. Зокрема, історія про Київ 80-х – 90-х років минулого століття.

Хотіла б ще мати спільні проекти з Театром драми і комедії на Лівому березі Дніпра. Це прекрасний театр, сучасний, дієвий, робить експериментальні речі.

Нині я працюю з німецьким режисером над виставою про Донецьк. Він був у

цьому місті у 2010 році. Створював виставу – виставичний театр. І тепер робимо постановку про долю людей, які брали участь у цьому перформансі.

– Досвіду співпраці з Театром драми і комедії на Лівому березі Дніпра раніше у мене не було, – продовжила розмову режисерка-постановнича **Наталія Сиваненко**. – Але одним із моїх викладачів був Едуард Маркович Митницький, тоді – художній керівник цього театру. У мене була можливість відвідувати репетиції, ходити до нього на лекції. Дуже люблю цей театр, передивилася майже весь репертуар.

Для того, щоб пірнути в історію Києва, потрібно було перечитати багато матеріалу, зрозуміти контекст. Разом з авторкою п'єси Катериною Пеньковою ми шукали матеріали, дивилися документальні фільми. Катерина знаходила основу, а для мене це була швидше нагода заглибитися в контекст.

Вийшло вісім новел. Але оскільки ми хотіли зробити легку, натхненну виставу, то вирішили не перевантажувати її великою кількістю персонажів, сюжетів. Для мене головним було відібрати саме ті новели, які б показали Київ з різних аспектів. Київ християнський, Київ модерновий, Київ мрійників, Київ закоханих, Київ історичний і навіть феміністичний.

Я відбрала відповідні легенди, які не потрібно було вже повторювати в інших історіях. Матеріалу залишилося на ще одну виставу. А вже Київ – місто неосянне, глибинне. Є багато версій одних і тих самих легенд, міфів, повір'їв.

Мала величезний простір для фантазій, для роботи безпосередньо з акторами. У кожного свої асоціації з Києвом, які хотілося передати. Ми брали за основу ті історії, тих персонажів, які передала нам Катерина Пенькова. Потім опрацювали їх етюдно, метафо-

рично, фантазували, ставали співавторами.

Художниця вистави Оlesia Головач (перебуває за кордоном) долучалася до нас всіма можливими онлайн способами. Для неї це був цікавий досвід – подивитися на свою домівку збоку. Справжнім викликом стало поєднати історичні епохи і при цьому за допомогою простих мазків створити відчуття містички, казки.

Неймовірний акторський склад. Усі різні, у кожного по дві-три ролі. Треба швидко переключатися. Було цікаво спостерігати за акторськими маневрами для зрозумілих і чітких перевтілень.

Завжди роблю те, що можу зробити по максимуму. А вистава вже буде допрацьовуватися на глядачеві, корегуватимуться темпоритм, акценти. Цей процес – завжди особлива магія. Сподіваюся, що ця вистава стане корисною для великої кількості людей. Надихне їх більше почитати, подивитися, щось пригадати стосовно історії нашого міста.

Зараз готуємося до постановки “Чарлі та шоколадна фабрика” у Національному театрі імені Марії Заньковецької у Львові, де я є штатною працівницею. Повернулася до свого основного місця роботи. Далі планує постановку в одному з театрів Португалії, з яким вже співпрацювала.

Закликаю людей більше ходити до театрив, пізнавати історії з неочікуваних ракурсів. Зараз дуже важливий етап відродження нашої культури. Кожен може по-новому пізнати рідну країну, рідне місто. Раніше ми мали обмежений матеріал, який міг би допомогти пізнати себе. А нині з'являється багато нового, цікавого. Тож не треба обмежуватися в можливостях пізнавати себе.

Фото Анастасії МАНТАЧ

Прем'єра, якій тридцять років

Театр моновистав “МІФ” та заслужений артист України Михайло Фіца кожного театрального сезону представляють нові моновистави. Найсвіжішим на сьогодні проектом є моновистава “Записки божевільного” за однойменним твором Миколи Гоголя. Хоча насправді цей проект має понад тридцятилітню історію.

– У 90-ті роки минулого століття я працював у Національному театрі імені Марії Заньковецької (м. Львів), – пригадує **Михайло Фіца**. – Мені було замало роботи в театрі, і я ще вів театральні гуртки. Врешті вирішив створювати моновистави. Першою стала саме вистава “Записки божевільного”, прем'єра якої відбулася 24 лютого 1992 року у Львівському будинку актора (нині мала сцена Театру Заньковецької).

Може виникнути запитання, чому саме Гоголь. По-перше, треба було знайти твір, який би відповідав жанру моновистави. Зізнаюся, я ніколи не зраджував собі. Переконаний, що це має бути річ класична – на всі віки.

Нині в театрах молоді режисери осучаснюють великі твори, надаючи їм зовнішньої форми, до прикладу, одягаючи Гамлета як сучасного підлітка і змушуючи його говорити шекспірівські монологи матом. А розкриття внутрішнього світу там і близько немає. Але вони не розуміють одного: за 500 років Гамлет за своїм внутрішнім світом не змінився, тобто риси характеру людини є поза часом, вони не змінюються. І найсумніше зараз те, що режисер не вмie і не хоче працювати з актором, він займається постановкою і самовираженням замість того, аби розкрити глядачеві самого автора.

Не потрібно нічого вигадувати. Не треба винаходити колесо, його вже давно винайшли. Також не треба робити його квадратним, бо гірше іхатиме.

А що таке нове? Це забуте старе. Дайте мені це старе. Істинна класика завжди буде сучасною, навіть через тисячу років. Треба передавати внутрішній світ, передавати історію. Передавати просто та доступно, і, звісно ж, зі своїми внутрішніми відчуттями.

У січні я грав в одному зі столичних ліцеїв виставу “Послання” за творами Тараса Шевченка. Потім там же грав “Гамлета”.

Варто лише глянути, як діти сприймали ці вистави. Добре сприймають мої роботи і студенти, які за своїм фахом ніяк не пов'язані з мистецтвом. І не треба ніяких додаткових ефектів. Це для мене маркер. Актор повинен вести людей за собою, а не люди повинні кудись тягнути актора.

На жаль, тенденція театру йде до вихолощення, і це мені болить.

Та повернімося до Гоголя. Це творець, який є художником Всесвіту. І скільки б я не грав у “Записках божевільного”, завжди знаходжу в них щось нове, якісь напівтони. Це своєрідна музика, яку треба вловити, яку треба чути в кожній фразі і зуміти її передати.

Поновив цю виставу, коли переїхав до Криму. Там зі мною працював дуже хороший режисер Борис Мартинюк. Він відчував ті тонкощі, які є за словами. Він мене на це нашоухував і ми створювали прекрасні речі.

Пізніше у мене були спільні роботи з чудовими режисерами Юрієм Одиноким та Петром Мироновим. Але з ким з режисерів я б не працював, ніколи не йду за ними на повідку. Адже я повинен завжди залишатися самим собою і йти правильним шляхом, так, як я це відчуваю. Інколи до-

водиться йти незручним шляхом, однак ніколи не можна зраджувати самому собі.

Потім переніс цю виставу до Києва. Довелося дещо переробити, бо сцена, на якій граю зараз, не має таких можливостей, які були в Криму. Також це пов'язано з тим, що зараз я їжджу по різних містах. Також змінив фінал. У кримській версії персонажа вбивали палицями, а тепер він у мене вішається. Саме таким тепер його побачив.

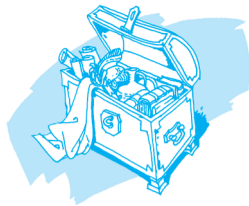
Вперше зіграв “Записки божевільного” українською мовою у вересні минулого року. Думаю, що гратиму цю виставу частіше. Вона добре сприймається глядачами. Це прекрасна річ. Колись грав її по 50 разів на місяць (два рази на день по школах). Об'їздив з нею всю Україну. Потім зробив на кілька років паузу, аби тепер повернутися до “Записки божевільного” знову.

Як і в минулі роки, прагну робити виставу не за Гоголем, а Гоголя, яким він є. Хочу передати автора і свої почуття. Молодь це добре відчуває. Головне – правильно подати матеріал.

Зараз працюю над “Фаустом”. Беру вічні твори, які не дуже популярні у світі сучасного театру. Надзвичайно складний матеріал. Моя дружина зробила чудовий переклад українською мовою і допомогла зробити інсценізацію. Хочу, щоб це був не віршований варіант, а проза. Бо віршована форма важко б сприймалася. Віршованими залишу тільки любовні сцени Фауста і Маргарити. Робитиму все, аби довести цей матеріал до досконалості.

Фото Едуарда МЕЖУЛА

Сторінку підготував Едуард ОВЧАРЕНКО

Будівля Музею мистецької родини Кричевських, яка знаходиться на місці Опішнянської зразкової навчальної гончарної майстерні

Жанна НЕВКРИТА,
інформаційна служба Національного музею гончарства
Фото **Тараса ПОШИВАЙЛА**

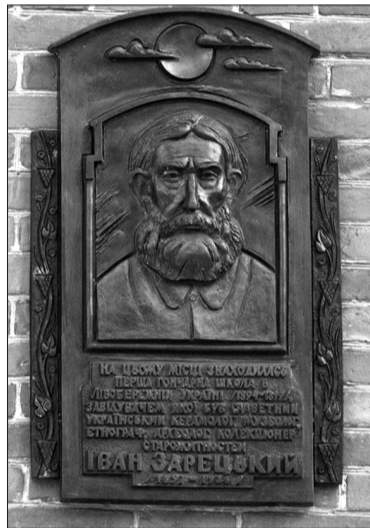
Опішня – містечко з давньою історією, що славиться у світі як гончарна столиця України й упевнено здобуває нові статуси вже сучасними досягненнями. Проте мало хто знає, що йому належить ще одна історична першість: в Опішні 130 років тому офіційно започатковано історичну тяглість української професійної гончарної освіти. 1894 року тут було відкрито перший у Наддніпрянській Україні гончарний навчальний заклад – Опішнянську зразкову навчальну гончарну майстерню.

Чому саме в Опішні? Тому що вже тоді містечко вважалося найбільшим осередком гончарного промислу в Полтавській губернії, а вироби тамтешніх майстрів славилися самобутньою красою та різноманітністю форм далеко за її межами.

Майстерню було засновано Полтавським губернським земством з метою ознайомлення місцевих гончарів із властивостями місцевих глин, можливостями їх переробки, навчання новітнім способам виготовлення глиняних виробів. Потреба створення такої школи зумовлювалася значним зростанням рівня конкуренції

кустарних (власноруч створених) глиняних виробів із фарфоро-фаянсовим виробництвом, продукція якого саме наприкінці XIX століття почала потужно заходити на споживчий ринок.

Будівництво майстерні розпочалося 8 червня 1894 року і завершилося наприкінці того ж року. За дослідженням доктора історичних наук, професора Олеса Пошивай-

Меморіальна дошка на стіні гончарної слави України директору Опішнянської зразкової гончарної майстерні – керамологу, етнографу, археологу Івану Зарецькому (1857–1936) (скульптор – Володимир Гамаль, 2013)

130 років традицій

ла, вона мала розпорядок, згідно з яким “пояснення кустарям надавалися безкоштовно. Виготовлені речі поступали в розпорядження земства. Певний вік учнів не визначався <...> Випускники майстерні отримували документ, який засвідчував здобуті ними знання. Курс навчання в майстерні був розрахований на рік”.

Основним у роботі гончарної майстерні стало дослідження місцевих глин, удосконалення технології приготування полив та ангобів, а також здобуття досвіду їхнього якісного поєднання.

Опішнянська зразкова навчальна гончарна майстерня проіснувала лише 5 років. Для успішної діяльності їй забракло досвідчених керамістів-технологів, які б змогли організувати роботу установи з фаховим знанням процесу виробництва глиняних виробів, урахуванням економічних факторів та неодмінно властивостей місцевих матеріалів. Водночас намагання Полтавського губернського земства уподібнити роботу місцевих гончарів до виробництва фаянсових виробів також не увінчалися успіхом. 1899 року, за розпорядженням земства, будівлю гончарної майстерні було передано Зіньківському повітовому земству, а все облад-

нання – у користування Миргородської художньо-промислової школи імені Миколи Гоголя.

За короткий час існування майстерня все-таки справила помітний вплив на становлення творчості окремих майстрів, серед яких – відомі гончарі Опішні Федір Чирвенко, Іван Гладиревський, Юхим Різник, Василь Поросний. Асортимент їхніх виробів значно урізноманітнівся, з'явилися нові технологічні знахідки на всіх етапах виготовлення. 1899 року їхні роботи були включені до колекції опішнянської кераміки, представленої на Всесвітній виставі в Парижі (1900).

Діяльність Опішнянської зразкової навчальної гончарної майстерні значно поживала цікавість до гончарства Опішні. Найголовніше – те, що вона стала потужною основою для створення нових навчальних закладів, які діяли в містечку з невеликими проміжками впродовж усього XX століття. На місці, де знаходилася майстерня, 1916 року було зведено окрему будівлю, у якій свого часу функціонували гончарний показовий пункт, школа, артіль, завод “Художній керамік”. Нині в цих легендарних стінах діє Музей мистецької родини Кричевських.

Меморіальна дошка на стіні гончарної слави України, яка увіковічнила пам'ять про навчальні заклади, що функціонували на місці будівлі Кричевського-Лебідька (скульптор – Володимир Цісарик, 2019)

Традиція гончарного шкільництва в Опішні в наші дні не занепала: з 1997 року її продовжує Опішнянський державний художній ліцей імені Василя Кричевського – єдиний в Україні

навчальний мистецький заклад, у якому, разом із загальноосвітніми дисциплінами, з першого до одинадцятого класу учні вивчають гончарство, скульптуру, рисунок, живопис, композицію, основи технічного рисунка, креслення, художню культуру, основи керамології, декоративно-прикладне мистецтво, перспективу, основи технології кераміки.

Зерно столітніх знань про опішнянську глину – живе. Воно безупинно продовжує сходити, аби українському гончарному роду не було переводу.

Юні вихованці Опішнянського державного художнього ліцею імені Василя Кричевського продовжують гончарні традиції краю. Фото з офіційного сайту закладу

**ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об'єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ КБ “ПРИВАТБАНК” (ЄДРПОУ банку 14360570, код банку 305299) відкрито рахунок: № UA26305299000026004036804116; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Ігор ЗОЦ

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)

Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШІК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ГОЛОМША
Юрій ГАНДЗЮК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами –
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” – 30617

